

Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

Viatges i ascensions pels Alps suïssos

(Acabament)

TERCER VIATGE

ASCENSÍO DEL MONT-BLANC.—ZERMATT I EL GORNERGRAT.—EL EGGISHORN I EL ALETSGHLETSCHER.

Ascensió del Mont-Blanc

Anem, per fi, a donar compte de l'excursió que ha sigut el principal motiu d'escriure aquestes ressenyes dels meus viatges per Suïssa.

Com ja he dit anteriorment, sols per completar i fer en certa forma un resum d'itineraris alpins, és per lo que he parlat de les meves primeres anades a aquell país, fetes ja fa tants anys. Hauria sigut quelcom extemporani anar a recordar ara impressions tan llunyanes, si no fos, torno a repetir, la circumstància de que entre els dos primers viatges i el que ara ressenyaré, es comprén la quasi totalitat dels nuclis muntanyosos més importants de la Confederació Helvética.

La part més important del viatge que ara intentaré descriure, era poder dur a felíç terme una ascensió que apassionadament m'atreia: la del Mont-Blanc, l'excelsa cúpula que domina tota la majestat dels Alps.

La relació d'aquesta ascensió al Mont-Blanc la faig veritablement amb gust, i més aviat tinc por de que, deixant-me portar per l'afició amb que m'he posat a escriure-la, deixi correr massa temps la ploma i surti de l'estil resumit fins ara empleat.

No és estrany que això em passi, doncs aquestes grans travesses de muntanyes donen sempre lloc a aventures pintoresques que un te interès en explicar.

En les ressenyes anteriors, va haver una enumeració constant de línies de ferrocarrils, túnels, ponts, etc., sens poder relatar cap incident interessant; i és que veritablement, en aquells viatges—a excepció de la travessia de la Furka i algún petit passeig a Kandersteg—la uniformitat quotidiana era lo característic, i la jornada del que dintre d'un vagó es deixa portar d'una banda a l'altra, poques variacions pot tenir.

El viatge fet l'estiu passat és altra cosa ja ben diferent. Quatre dies vaig passar lluny de les habituals rutes atapeïdes de gent; quatre dies anant amb la meva motxilla a l'esquena per un dels massissos alpins que dona més la sensació d'estar vivint en altres mons, o be en èpoques prehistòriques de nostra terra, quan immenses capes de glaç cobrien els continents.

El conseguir fer l'ascensió d'aquesta muntanya, qual cim s'apropa als 5.000 metres, constituïa per mi, des de feia ja alguns anys una veritable obsessió, i avui dia, l'haver-la pogut realitzar, és com una deu constant d'alegria que sempre tindré....

La regió del Mont-Blanc la tenia jo estudiada amb tot detall, i la seva topografia m'era molt més ben coneguda que la de qualsevol muntanya nostra d'aquelles a les quals sovint anem. En la meua primera visita a la vall de Chamonix—feta en regressar del viatge de 1906—havia vist el conjunt del massís i m'havia fet càrrec de ses línies principals. Després, en mapes i guies, tenia resseguits els seus itineraris gran nombre de vegades; trobant-me, finalment, amb una imatge gràfica i forta d'ella, fixa en la imaginació.

Gelera per gelera, cresta per cresta, i cabana per cabana, coneixia tots els paratges del massís i totes les seves rutes d'ascensions. La literatura alpina, en les relacions d'aquesta regió, també m'havia atret fortament. Els enèrgics aiguaforts de Paul Hervieu, les exaltades descripcions d'Henry Bordeaux, pinten amb vius colors els espectacles de les magnífiques soletats del colós.

Especialment, vull citar una novel·la d'un literat anglès, A. E. W. Mason, titulada—en la traducció francesa—"L'eau vive", en la qual, a través d'una trama moguda i interessant, se relaten varies escalades de les més perilloses; entre elles una al cim, feta per la gelera italiana de la Brenva, relació que es una obra mestra d'estil, concisió i evocació plena de força...

Amb tal preparació i amb la imaginació plena de tantes visions

alpines, no és d'estranyar l'emoció amb que vaig emprendre el viatge el dia 31 de juliol de l'estiu passat; viatge que directament m'havia de portar a Chamonix, per enlairar-me, tot seguit, cap al cim que m'obsessionava.

L'itinerari seguit per traslladar-me de Barcelona a Chamonix, va ésser el de Cerbère, Lyon, Aix-les-Bains, i Saint Gervais; anant sempre per territori francès sense entrar a Ginebra, evitant-me així el doble pas de la frontera suïsso-francesa, avui dia molest, per la revisió de passaports.

Ginebra és, no obstant, el camí gaire bé sempre escullit per tothom que es dirigeix a Chamonix.

Està situada a l'extremitat Oest del llac Léman, en el punt que aquest torna a formar el Rhône, el qual travessa la ciutat pel seu bell mig. Es una població gran i hermosa; completament francesa, no sols pel llenguatge, sinò per la modalitat de la seva vida i el caràcter dels seus habitants.

De varis punts del seu enclòs es divisa esplèndid tot el massís del Mont-Blanc; apreciand-se molt bé, des d'aquesta distància, la gran diferència d'altura del cim principal (4.810 m.) amb tots els altres de la cadena, diferència que no es pot evaluar quan s'està més aprop d'ell.

De Ginebra surt el ferrocarril de Saint Gervais-Chamonix remontant el curs de l'Arve; entra en territori francès en l'Estació d'Annemasse, i en la de Roche-sur-Foron es fusiona amb la línia d'Aix-les-Bains, que era per la que jo venia des de Lyon.

Arribava jo atropellat de cansament i són. Per una distracció havia perdut un exprés a Tarascon; i en comptes de passar la nit dormint plàcidament a Lyon, vaig tenir-la d'emplear en fer canvis de tren i estudiar—durant hores que se'm feien eternes—els artístics sostres de les sales d'espera de vàries estacions.

La línea general dels grans expressos de la C.^a P. L. M. termina a Saint Gervais. Pocs quilòmetres abans d'arribar allí, en donar l'Arve una forta volta en Sallanches, és quan se presenta tot d'un colp... ¡la fantàstica blancor de l'enorme Mont-Blanc, a nostre costat mateix i aixecant-se d'una manera inverossímil cap al cel!.....

¡Tot quan se pugui dir seria pàl·lid per donar idea de lo que és aquella aparició estupenda! El conjunt total de lo que és part fosca del massís: roca, terra, i bosc, arriba fins a les altures normals en païssos de grans muntanyes..., ¡però lo que causa una admiració sens límits, es veure estendre's per sobre, una altra regió grandiosa moguda, accidentada; amb valls, muntanyes, i planes; tapant el cel

quasi fins al zénit; i tota ella de neu immaculada, enlluernadora de blancor, sens cap perfil negre que acusi línies de roca, ni cap taca fosca que dongui la sensació de que allò forma part de la muntanya que arrenca d'abaix!... ¡Es un món de glaç i neu que en plé estiu s'estén davant de nostres incréduls ulls! ¡Un paisatge àrtic transportat íntegrament a les regions en que vivim!

Impressions així són d'aquelles en les que costa treball reprimir-se i no deixar escapar crits d'entusiasme....

A Sant Gervais, com ja hem dit, termina la línia del P. L. M. i allí es pren el petit tren elèctric que puja ràpidament a Les Houches, primera estació de la vall de Chamonix; vall d'uns 25 quilometres, bastant ampla i molt plana, amb quasi la mateixa altura—uns 1.000 metres sobre el nivell del mar—en tota sa llargada.

En entrar a ella es quan se nota ràpidament la temperatura pròpia de la proximitat d'aquelles regions de glaç. L'aire és fresc, se busca amb delectació el sol, i l'abric és necessari passada ja mitja tarda.

A Chamonix—on vaig descansar un dia—em dediqué a fer els necessaris preparatius per l'ascensió, i a més a altra cosa no gaire fàcil: buscar uns companys d'excursió per repartir les despeses dels guies entre tots. Un guia pel Mont-Blanc demana de 150 a 200 francs, un *porteur*, 100, i afegint-hi la manutenció dels dos durant tres dies, el total puja prop dels 400 francs, quantitat bastant forta per una sola persona.

I precisament quan va un excursionista sol, es quan no pot prescindir-se de dos homes per guies; perquè seria gran imprudència aventurar-se per les geleres menys de tres persones en corda. Si per desgràcia es trenqués algun pont de neu i una d'elles quedés penjant dins d'una esquerdada, les altres dues poden portar-la amunt fàcilment; en canvi, una sola, podria molt ben ésser no pogués treure-la, i fins també podria ésser es vegés arrastrada en la caiguda..... ¡perquè el procediment empleat per Bompard i Tartarin (... ¡*Outre!*... ¡*Boufre!*... cop de piolet!...) li està privat a tot alpinista!... ¡Naturalment!

Era precis, per tant, buscar turistes pel Mont-Blanc.

En el Bureau dels guies, i a més en tots els hotels, vaig encarregar s'interessin si hi hauria algun excursionista disposat a acompanyar-me.

Lo dels hotels va ésser perdre el temps. En un no hi havien més que senyors i senyores d'edat respectable en pla de cures de

repós; en altre, parisencs en plena vida de societat: dancing, te de les cinc, i tennis al dematí.....

Sortosament, en finalitzar el dia, en el Bureau dels guies em varen dir que havien pogut trobar els companys que desitjava. S'havien presentat allí un enginyer francès i una professora del veí poble de Bonneville, duent el mateix intent que jo i volent també reduir les despeses en lo relatiu als guies.

Vam tot seguit trobar-nos, i tots tres quedàvem d'acord per sortir al dematí següent cap al xalet de la Tête Rousse; pujant a l'endemà a l'Aiguille du Gouter i cim del Mont-Blanc, i seguint al descens el primitiu itinerari i únic que abans es conexia per pujar a la muntanya: la ruta del Grand Plateau i Grands Mulets.

L'espera d'un dia que havia fet a Chamonix, em va donar ocasió de conèixer detalladament un dels pobles més curosament arreglats i de sojorn agradable a muntanya, que existeixen en els Alps. No cal dir que des de qualsevol part d'ell on s'estigui, la vista s'en va sempre cap a les soperbes geleres del Mont-Blanc que ho dominen tot. (Là. LXIX, Fot. 17).

En una petita plaça existeix un bonic monument commemoratiu de la primera ascensió al Mont-Blanc feta en 1787 per de Saussure i el guia Balmat (en realitat, un any abans, en 1786, hi havia ja pujat el doctor Paccard..... injustícies que sovint comet la posteritat!). De Saussure mira amb cara d'il·luminat cap al cim, que el guia amb el braç extés, li senyala..... Però, posteriorment al monument, s'ha elevat en l'extremitat Sud de la plaça, l'Hotel de la Poste, edifici exageradament alt. D'això en resulta: que les dues estàtues de bronze no veuen, ni el cim del Mont-Blanc, ni res que se li acosti, i el guia—el bon Jacques Balmat—lo que senyala amb la mà són les finestres del quint pis de l'hotel.

Des de Chamonix es poden fer moltíssimes excursions a diversos refugis, agulles, i geleres de la vall. La més clàssica—la que jo havia fet en ma curta visita de l'any 1906—és la de la Mer de Glace, grandiosa gelera, suma de totes les que en l'interior del massís és despleguen en un sector de 270° i un radi de 7 quilometres.

Preparats i ben proveïts de tot pels dies que havíem de passar en el Mont-Blanc, sortíem de Chamonix a primera hora del dematí del 3 de Agost: l'enginyer francès, la professora, jo, un guia i un *porteur*.

Vam anar primerament a les Houches, a l'entrada de la vall, i allí empeníem forta pujada per prats i algú petit bosc, fins al coll de Voza (1.675 m.), que dona vista a la vall de St. Gervais, en qual

part alta, al lluny, es mostrava la gelera de Bionnassay. Molt proper al coll hi ha el senzill hotel Bellevue. Fins aquí, i encara una mica més amunt, pot arribar-se en un tren de cremallera que surt de St. Gervais i porta el nom de "Ferrocarril del Mont-Blanc".

Nosaltres havíem anat sempre a peu, partint dels 970 metres en Les Houches, per arribar aquella tarda als 3.170 en el xalet de la Tête Rousse (¡2.200 metres en un dia!), i l'endemà al cim, a 4.810 metres.

Aquest era el pla; després va haver-hi un retard en la segona jornada, com ja explicaré.

Del coll de Voza en amunt, el camí es fa molt dret i fadigós. Abandonant prats i zona de vegetació, s'enlaira en monòtons revolts per un vessant de roca, el qual, cada vegada més pendent, passa a formar, més amunt, una de les fines arestes que convergeixen en l'altíssima Aiguille du Gouter, piràmide gegantesca que es té sempre a sobre. A la dreta es domina en tota sa extensió fins al coll de Balme, la vall de Chamonix, tatxonada de jolius poblets, amb la cinta de plata de l'Arve ressaltant entre els boscos d'avets. Del mateix massís del Mont-Blanc atreia sempre la vista, l'airosa silueta de la Aiguille du Midi, fina i de retallat perfil, com un estilitzat dibuix prerrafaelista; i molt propera a nosaltres, la gelera penjant de la Griaz aixecava la seva esgarrifosa i llisa pendent fins al vèrtex rocós de Le Gouter. (Lám. LXIX, Fot. 18).

A tot això jo no podia dominar els nervis, en observar que estava passant ço que tantes vegades havia temut: que el temps, que des de feia dos mesos aguantava sens cap pluja, aquell dia volia fer un canvi radical: sortien núvols grisos per darrera de les puntes, i es formaven boires baixes cap a la vall.

El guia—un home que des del primer moment no m'havia sigut gens simpàtic, de mirada travessada i malcarat—no feia més que esguardar amunt i avall, cap a la dreta i l'esquerra, i dir amb fosca veu de traïdor de melodrama:

—*¡C'est le mauvais temps...! ¡C'est le mauvais temps...! ¡C'est le mauvais temps...!*

Una lletania molt agradable per fer d'introito a una ascensió.

I efectivament, el *mauvais temps* no va trigar en venir. Tot just arribàvem al xalet de la Tête Rousse—situat a 3.167 metres en una petita cresta de roca dominant la fondalada de Bionnassay, omplerta tota pel seu *glacier*—que el ja tapat cel es desfeia en un aiguat espantós. Aiguat que, per no quedar sol, va venir barrejat amb pedra, la pedra amb neu, el conjunt il·luminat pels focs artifi-

cials d'un llampeguejar en zigzag continuu, i el quadre amenitzat pel terratremol de la caixa dels trons que retronnyien sordament de pic en pic, fonent-se l'eco de l'un amb l'atac del següent. Tota la tramoia escenogràfica d'una tempesta de gran espectacle; tempesta que ni terminava, ni enfeblia el seu furor olímpic.

El xalet estava pleníssim d'excursionistes, en quals allargades cares es pintava la desolació més lamentable.

Els ultimament arribats: un jove matrimoni parisenc; un anglés ple de *spleen*, sens més equipatge que un Kodak; i nosaltres tres, vam tenir de dormir al menjador sobre matalassos posats a terra; tal era l'aglomeració de gent aquell dia.

Però com durant tota la nit no va parar gens de ploure; a les primeres hores de l'endemà una desfilada general va tenir lloc cap avall. Tothom va renunciar a les ascensions, i els meus companys, igual que tots, van decidir entornar-se'n, emportant-se els guies.

—*Monsieur*—em deia l'enginyer, que era el que determinava, (la professora li estava sumisa en un tot)—*cette excursion est manquée, et nous retournons en bas.*

Així, sens consultar el meu parer i amb aire autoritatiu.

—Pero mirin, senyors—els hi replicava jo; ple, llavors, d'un fort optimisme, cosa desacostumada en mi—que això té tots els indicis d'estar acabant-se. Per varis punts els núvols s'esqueixen i es veuen uns forats blaus que alegren l'ànima.

—*Non! non!; c'est déjà décidé...*

Vaig comprendre que no podria convencer-los; mes com per altra part no volia en cap manera abandonar l'excursió, allà dalt va tenir lloc la gran separació. Trenquem nostra comandita pel Mont-Blanc, ens repartim les despeses fetes, i anant ells avall amb els guies, jo em quedo al xalet fent companyia als encarregats d'ell, únics habitants que allí restaven. ¿Qué esperava? Ni jo mateix sabia dir-m'ho. ¿Amb qui confiava per pujar quan canviés el temps? Tampoc ho sabia. Però em trencava el cor anar-me'n fracassat d'aquella muntanya que tant m'havia fet somniar.

Com jo suposava, cap al mig dia va saltar el vent del Nord i tot d'un plegat els núvols, en grans masses blanques disperses, fugien esmaperduts amunt, fonent-se en el blau d'un cel radiant de diafanitat. Molt més clar que abans de la pluja. La atmósfera semblava de crestell.

Llavors vaig poder veure en tota sa esplendidesa el magnífic *glacier* de Bionnassay, que s'estén darrera del xalet. Es una gelera del tipus de les italianes de la part S. del Mont-Blanc. Cau dreta

dels 4.000 als 2.000 metres, destroçada i rompuda per tot arreu.

Acostuma a dir-se de certes geleres: "cascades de glaç". Realment, mirades de lluny tenen certa semblança amb un saltant d'aigua, però lo que no es diu són les dimensions. Es una cascada que cada grumoll d'espuma, cada raig d'aigua, és una massa del volum d'un edifici. Cada terrós de glaç dels que la formen té altures i amplades de 20 i 30 metres. (Làm. LXX, Fot. 19).

Jo estava entusiasmat amb tal espectacle, però dolem-me de la meva situació. Trobar-se allí amb aquell temps magnífic, i no poder pujar a dalt!..... Em passejava frenètic per les vores del xalet com fera engabiada. Per la tarda van arribar dos excursionistes i un guia. Vaig tenir la gosadia de proposar-los la meva companyia i em van dir francament que no.

Desesperat i quasi plorant de rabia, veient-me ja vençut, vaig començar a anar avall a les 3 de la tarda quan, als pocs minuts de baixada, em creuo amb altres dos xicots de Ginebra—uns veritables alpinistes dels que es tracten de tu a tu amb la muntanya—els quals volien pujar al cim sense guia. Els dic lo que em passa i amb gran sorpresa veig que en principi no em refusen.

Va semblar-me tornar a la vida!..... Acabo de convèncer-los i en quant ells van dinar sortiem tots tres cap a fer l'escalada de la Aiguille du Gouter. Voliem anar a passar la nit a la cabana del C. A. F. que hi ha en la mateixa cuspide de la piràmide.

Aquesta escalada es fa per unes crestes de roca sumament dretes—les arestes de la piràmide—ajudant-se de les mans i en algun punt difícil valent-se de cables de ferro allí posats. No es pot anar per dintre de les xemeneies, degut a la caiguda constant de pedres. Nosaltres la feiem per l'aresta Payot, que després he sabut que és la més difícil de les tres que a dalt s'ajunten. Inconvenients d'anar amb alpinistes dels que busquen fer valenties! A més, el disbarat gran va ésser començar a fer l'escalada a les 6 de la tarda. Durà 3 hores llargues, i la nit s'ens va presentar a mitja cresta. Ens enfilàvem per la pedra en l'obscuritat més completa. Cada espigó de roca sortint, semblava un gegant que a un se li tirés a sobre; i el saber-se penjat quasi en l'aire, entre la celstia amunt, i una buidor negra a sota, donava veritable angúnia.

Roca darrera roca anàvem així enlairant-nos, quan en treure el cap per la part superior d'una, veig que d'ella en surt i s'estén un horitzontal camp de neu que en mig de la fosca de la nit absorvia la tènue claretat de les estrelles. Comprenc que he arribat a dalt (puix la punta d'aquesta agulla està lligada als plans del Dôme du

Gouter), se m'eixampla l'ànima i..... —¡continuen les meves desgràcies!—..... el *piolet*, que m'havia estat fent nosa durant tota l'escalada per roca, en aquell moment em fuig de les mans, se'n va timbes avall..... i ja no l'he tornat a veure més. Es dir que en el precís instant de necessitar-lo, en entrar a la gelera, és quan el perdo.

Vaig quedar avergonyit davant d'aquells dos xicots, perquè llavors si que era fer-los anar amb un pes mort, anar amb mí. Sens *piolet*, no podia fer-los cap servei, en un cas apurat.

La petita cabana de l'Aiguille du Gouter — situada, com ja he dit, al mateix cim de l'agulla—està, com totes les del C. A. F., confortablement arreglada amb bones flassades i màrfeques per dormir. Nosaltres ho vam fer fins a les 4 i mitja de la matinada, i a aquella hora, a la vacil·lant llum de nostres llanternes, endreçàvem les motxilles i ens lligàvem amb la corda, jo al mig i el més jove dels suïssos—que ja havia estat dues vegades al Mont-Blanc—al davant, disposats a marxar cap al Dôme du Gouter i al refugi Vallot.

En obrir les portes de la cabana, la lletosa llum del jorn naixent va substituir, sens aventatge encara, la groguenca de les llanternes, que per innecesàries recullièm. Els rasos del Dôme s'extenien en pendent suau al nostre davant; sens esquerdes a la vista; llisos; invitant a ser fàcilment creuats. L'airada prima que venia de les agulles orientals, era d'una agradable frescor de matinada de primavera en terra baixa. Caminant amb delícia per aquells camps de neu amb les jaquetes obertes, sens guants, el cap a l'aire, ens semblava impossible trobar-nos a més de 4.000 metres d'altitud.

Els perfils rocosos de les agulles començaven a tenyir-se de brillants facetes, tocats pels primers raigs del sol a contrallum. L'atmosfera, a l'igual que la tarda anterior després de la tempesta, era d'una transparència extrema; lo mateix els primers termes, que les distanciades muntanyes, que els més llunyans horitzons, tot semblava apropar-se i venir vers nosaltres, com quan s'ajusta el camp focal d'uns prismàtics de forta potència.

La jornada es presentava magnífica, radiant, ideal per una ascensió al cim més alt de l'Europa central. A mi em semblava que tot reia al meu entorn; aire; llums; cims; que de la Naturalesa es desprenia quelcom semblant a ço que emana de la bondat de certes persones, la sola presència de les quals és ja joia i consol.

—¡Mercès, Deu meu, mercès!—deia del fons de la meva ànima. —¡Tot lo passat no és res: angúnies, intranquil·litats, cansaments; tot se dona per ben empleat i fins tot serveix per fer resaltar més aquesta immensa alegria, aquest vertígen d'entusiasme de trobar-

me amb un tal jorn, a dalt del Mont-Blanc, a curta distància del cim al que en poca estona hem d'arribar!

Estats d'ànima així no es poden explicar, ni es poden tampoc comunicar als que un té aprop. En aquella ocasió encara era més difícil: els meus companys eren dos xicots desconeguts, de llenguatge diferent, i també com jo—ço que per altra banda em plavia—de poques paraules. Tots tres caminàvem silenciosos, amb la corda estesa entre nosaltres, guardant les distàncies; i poc a poc guanyant la lleugera pendent del Dôme du Gouter.

La travessa dels blancs planells del Dôme i en general de tota la gelera superior que recobreix completament la zona més alta del Mont-Blanc, no té diferència sensible amb una travessa per nostres cims pirenenics, quan a l'hivern queden llisos de neu.

Totes les geleres alpines es divideixen en tres zones ben marcades; divisió que encara no he vist definida en cap escrit muntanyenc, i que per tant s'em permetrà dongui en forma de formulari curt i concís, per il·lustració dels que no coneixen els Alps.

Comencem per amunt:

Des dels 4.800 als 3.800 metres les geleres en realitat no deuriem dur tal nom. Son enormes espessors de neu (pot ésser de més de 100 metres), glaçada, flonja, segons la temperatura; però sempre neu. A més, la superfície d'ella és llisa; sens trencaments ni esquerdes. Aquesta zona és la que els alemanys coneixen amb el nom de *firn*.

Dels 3.800 als 2.800, la gelera ja és d'una neu molt atapeïda i acongestada, amb certa consistència de glaç; i lo que més caracteritza aquesta regió de la gelera és que, en molts indrets és oberta en tot el seu espessor: esquerdes esfereïdores de parets aplomades tallen el pas; essent una caiguda en elles, una caiguda de 50 a 70 metres dins d'una negra gola qual fons s'endevina tètric i glaçat.

La zona última, dels 2.800 als 1.500 metres, és on les geleres són realment tals: glaç transparent, dur, compacte; no oferint la més mínima adherència al peu. Una reliscada en elles és molt fàcil, de no dur *crampons* a les sabates; però com ja aquí les parets de les esquerdes són inclinades, i no son obertes fins al seu fons, el caure per elles no representaria, segurament, cap accident mortal.

Pujant al Mont-Blanc per l'Aiguille du Gouter, s'entra directament a la zona alta de les geleres, la dels 4.000 metres en amunt, sens passar per les altres: les crestes rocoses de l'agulla permeten aixó. Aquell que fassi l'ascens i el descens, doncs, per aquest camí, no coneixerà la part més pintoresca i interessant d'elles. Faig notar

això per justificar ço que després em va ocórrer amb els meus companys d'excursió.

Continuant la ressenya d'aquesta, diré que a l'hora i mitja de sortir de la cabana arribàvem a la part alta del Dôme. En ésser a dalt vaig quedar sorprès de lo poc que ens faltava per al cim del Mont-Blanc. Se presenta aquest, des del Dôme, com una altra elevació de bastant més altura, separada d'ell per uns dos quilòmetres d'un finíssim caire que els dos vessants de neu, italià i francès, formen en ajuntar-se. Entre les dues elevacions fa una lleugera depressió el coll del Dôme (4.300 metres), on hi han dos illots de roca sortint del mar de neu; illots en els que es troben el refugi i l'observatori Vallot, petita edificació que exteriorment sembla també un senzill refugi de muntanya: quatre parets de fusta i una teulada a dos vessants. Es obert solament uns quants dies cada any a l'estiu; donant-se la casualitat d'ésser-ho llavors. (Làm. LXX, Fot. 20).

En pocs minuts baixàrem al refugi, el qual no s'utilitza per fer nit, sino solament com lloc de descans abans d'empendre l'aresta final cap al cim dels 4.810 metres. En la cabana es deixen motxilles i tot pés inútil; és fa un curt refrigeri per agafar forces; i, sortint d'ella novament lligats amb la corda, s'arreglaren els que volen trepitjar el Mont-Blanc en l'aresta de neu termenal. (Làm. LXXI, Fot. 21).

Són uns 1.100 metres de llargada pujant 500. La pendent no és molt forta per tant; més, fora d'algún indret (Les Bosses du Dromadaire, per exemple), on l'aresta té una certa amplada que permetria anar dues persones de costat, en la resta sols n'hi cap una, i de vegades tenint de guardar difícilment l'equilibri.

Aquesta aresta és la part emocional que en tot itinerari alpi sempre es troba. Glaçada ha d'ésser gran temeritat passar-la. Els vessants de banda i banda cauen amb inclinacions vertiginoses, especialment l'italià que d'un salt de 2.500 metres se'n va fins al fons del Miage. Nosaltres vam tenir la neu en un estat perfecte: un petit cop de *piolet*—devegades ni això—i el peu entrava en un ample forat que assegurava perfectament el pas. (Làm. LXXI, Fot. 22).

Mes la dificultat gran d'aquest troç és una altra: els efectes de la rarefacció de l'aire en la respiració i, més que res, en la marxa del cor. Fins els 4.200 metres no havia sentit cap símptoma especial, però dels 4.200 als 4.800 m'ofegava.

Cansament en les cames no en sentia; falta de forces generals, en realitat tampoc; però era un no sé què especial, una angúnia estranya que em feia anar mig sense consciència de lo que em

rodejava... D'aquesta última etapa i de la estada al cim, en servo un record confós, esvaït, com de fora d'aquest món... Recordo—primer que res i dominant-ho tot—molta, moltíssima llum, una llum exagerada, una atmósfera que era sols claror...; recordo un silenci absolut...; recordo un pujar monóton, cansat, amb respiracions cada dues passes...; recordo que no podiem parlar—per entendre'ns teniem de fer-ho per senyes—; recordo, a més, que no demanàvem descans, que érem ja unes màquines rítmiques mogudes sols pel desig del cim, per l'entusiasme de pensar que ja arribàvem...

Tot aixó recordo, però ço que no recordo en absolut, és quan temps va durar aquesta febre: m'és impossible dir ara si la pujada de la cabana Vallot al cim, el seguir el fil de l'aresta, és cosa de mitja hora o de dues hores. Anàvem, com sonàmbuls i el temps era quelcom que no tenia sentit; no existia..... (¡Oh, Einstein!).

De l'estada al cim també en tinc de dir el mateix. ¿Quan temps vam estar-hi? No ho sé. ¡Peró sé que alló era una meravella, que era el primer pas de deixar la terra i anar-se'n amunt!

En el seu immens panorama no existeixen visuals horitzontals, tot és a sota. Fins els més alts grups alpins: l'Oberland, els Penins, el Pelvoux, el Gran Paradiso, quedaven aplastats i nivellats amb les terres baixes; eren sols grans taques blanques distribuïdes aquí i allà en la immensitat plana que es perdia de vista en 360° al nostre voltant.

Diuen—el mateix Baedeker ho indica—que, generalment, fora dels vessants propers, no es divisen detalls des del Mont-Blanc: tot queda mig esborrat a causa de la distància i altura. El dia que nosaltres hi érem, aixó no passava; continuava aquella meravellosa diafanitat de l'aire, i els més fins perfils, els detalls més mínims, es veien fins a 150 quilòmetres a l'entorn... Però a mi el cor m'anava desbocat; un zum-zum continu m'atronava les orelles, i no havia calma per mirar.

Aixó desapareix, però desapareix quan un ja s'en va. Quan començava a trobar-me tranquil i quelcom assossegat, veig que amb senyes em diuen... «¡avall!» ...i jo dòcilment m'encordo, obeeixo..., i a tornar a fer forats en la aresta, però ara l'un a sota de l'altre.

El descens per ella el vam fer molt depressa; a estones quasi corrents. Cap al mig, ens creuem amb una renglera de 7 o 8 excursionistes, i veig amb sorpresa, entre ells, el meu enginyer i la meua professora; els primitius companys, els quals, per lo vist, havien tornat a pujar a la Tête Rousse, havien dormit allí, i d'allí havien sortit, probablement a mitja nit. Ens saludem sens aturar-nos, i

continuem nosaltres baixant fins al refugi Vallot, on tornem a agafar motxilles, fent abans altre petit descans.

Sortint del refugi ens dirigiem cap als vessants orientals del Dôme, per baixar a les esplèndides i movimentades geleres que, passant pels Grands-Mulets, arriben a Bossons—part la més pintoresca i típica del Mont-Blanc: ponts de neu, escales de fusta, *séracs*, etc.—, quan el suís que anava al cap de corda (Làrn. LXXII, Fot. 23), s'atura, mira durant llarga estona aquell caos de glaç, *séracs*, i esquerdes que es perdia avall, avall, fins al peu del massís, i fa el següent discurs al seu company:

—*Dis donc! Je crois que nous ne pourrons pas passer aujourd'hui tout ce glacier. Alors, il faudra rester la nuit aux Grands-Mulets et ça coûtera 20 francs par personnel... Il vaut mieux de descendre par le même chemin qu'à la montée. Nous coucherons a la cabane de l'Aiguille du Gouter... Ça ne coûte rien!*

I aquest últim argument va ésser decisiu. En debades els deia l'interès tan gran que tenia en baixar pels Grands-Mulets; lo hermosíssim d'aquells trajectes de geleres; lo trist de tornar pel mateix camí: un camp de neu i una aresta de roca.

—*Ça ne coûte rien! Ça ne coûte rien!*

No els podia treure d'aquí; i en veure que, girant-se diametralment, cap a l'Aiguille du Gouter s'encaminaven... no m'hi penso més: em trec la corda pels peus i fent-los un petit i sincer enraonament de mercès, m'acomio d'ells i me'n vaig tot sol al refugi Vallot altra vegada. No sé si vaig estar molt correcta, però jo no volia perdre el pas de les geleres inferiors. La intenció que duia era esperar al refugi Vallot els meus antics companys—que devien ja estar baixant del cim—, i amb ells fer la devallada, ja que sabia que no deixarien d'anar per allí.

Efectivament—no en el refugi, però si en l'observatori—els vaig trobar formant part d'una colla de set; i allí vaig poder conseguir fer el tercer *enganche* d'aquesta accidentada excursió. Si em van voler, va ésser, més que res, perquè ja anaven tan malament, que un més no els feia gran destorb. Tenien sols sis o set metres de corda: tres persones anaven lligades; els altres quatre al costat, agafant-la amb la mà, com qui s'apoya en una barana. No crec que en la història del Mont-Blanc hi hagi precedent de caravana semblant. Alló era la negociació absoluta de la serietat alpina; el *reben-tament* (perdó per la paraula!) de les ascensions.

Acomiadant-nos del director de l'observatori—una bellíssima persona, plena d'atencions—cap avall va anar aquell original *raïm*

d'excursionistes; a estones corrent; a estones tantejant la neu que insidiosament tapava les esquerdes; a estones sentint-se xiscles femenins en travessar-ne algunes de difícils.

Aquestes comencen ja a ésser-ho passat el pla del Grand Plateau. (Làm. LXXII, Fot. 24). Allí s'entra en la zona intermitja de qué abans he parlat, i no hi han paraules per explicar l'impressió d'esfereïment que causen els abims oberts a dreta i esquerra en l'enorme espessor de la compacta massa de neu, escorxa de glaç sobre la pulpa de roca de la muntanya. (Làms. LXXII i LXXIII, Fots. 25 a 27). Les esquerdes presenten generalment, algun punt en que són tancades, ço que permet travessar-les; però nosaltres en vam trobar una, ja prop dels Grands Mulets, que en tota sa llargada es mostrava terriblement oberta, com dividint la muntanya en dues: les soletats d'on veniem, i la salut i la vida a l'altra banda.

No compreníem com podia ésser que quedés així tallat el pas en itinerari tan freqüentat, quan, fixant-nos, vam veure la pista de les anteriors caravanes arribant al llavi superior de l'esquerda i, en l'altre llavi, continuant gelera avall. Indubtablement un pont de neu, ensorrat feia poc, havia sigut el pas d'elles.

Com d'una o altra manera teniem de passar—no era cosa de quedar-se la nit en aquell desert de glaç—vam decidir-nos a fer-ho per un estretíssim i prim fil de neu que en un indret vam trobar unint tots dos llavis. Arrastrant-nos ajeguts - per repartir el pes—i lligats a un extrem de la corda, que els altres aguantaven, un a un vam anar travessant, fins arribar el torn a la professora que, sentint-se llavors sexe débil, esporuguida no volia passar de cap manera.

—*Ça s'ecroulera!*—cridava, asseguda al caire de l'esquerda i mirant al fons amb ulls d'esglai.

Llavors, oblidant que era una senyora (era un cas de força major), la lliguem al mig de la corda, donem un extrem als que estaven abaix, l'altre als de sobre, i amb tres o quatre estirades, es va trobar, sens donar-se'n compte, a l'altra banda.

Aquest va ésser l'últim incident d'aquell dia. Ben entrada ja la tarda, arribàvem als Grands Mulets, veritable illa rodejada completament de geleres. Tres hores llargues de travessar amuntaments de glaç; de pujar i baixar crestes de gel—ones petrificades d'aquella mar que l'envolta—es necessiten per arribar a aquest xalet, de qualsevol indret que es vingui. (Làm. LXXIV, Fot. 28).

Era aquesta la travessa que ens quedava pel dia següent. La nit la varem passar al xalet, procurant fer en ell la despesa

purament indispensable, doncs realment—com deien aquells dos suïssos,—els preus són exorbitants. Fins l'aigua per rentar-se fan pagar.

No gaire dematí—la jornada d'aquell dia ja era curta—sortiem dels Grands Mulets, llençant-nos novament a aquell laberinte de glaços que ens assetjava. Ja era l'última travessa per la neu; ja anàvem a sortir del seu reialme i semblava que, coneixent-ho ella, s'encrespava i enfurismava, presentant-nos un camí impossible de destroçaments, esquerdes i *séracs*.

Més, baldament ho feia. Nosaltres saviem que alló ja no tenia malícia; també van haver-hi crits, relliscades i caigudes, però tot es prenia a broma; la gelera ja era prima i els abims que donen espant ja no hi eren. A les 10 arribàvem a la platja d'aquell oceà blanc en el qual durant dia i mig havíem estat navegant; en la muntanya de la Côte, deixàvem de trepitjar glaç i entràvem en un bon camí que en ràpids revolts davallava pels seus vessants. A mitja alçada d'ells hi ha el restaurant de Les Piràmides on vam fer un magnífic dinar per equilibrar els dos dies de cacaús, tisanes i *bouillons* (aliment sòlid, cap) ingerits en les cabanes del Mont-Blanc.

Aquest xalet domina l'hermossíssim braç de la gelera de Bossons, la qual, plena de *séracs* i piràmides de glaç, va baixant fins aprop del poble d'aquest nom. Nosaltres arribàvem a ell, seguint el camí de la muntanya de la Côte, a primera hora de la tarda.

Allí vaig acomiadar-me de tots els meus companys (tercer comiat, corresponent als tercers companys!) i, per la carretera que voreja l'Arve, entrava a Chamonix a posta de sol, girant-me tot sovint a contemplar l'excels cim del Mont-Blanc; radiant d'alegria en evocar l'estada meua allí dalt, feia 30 hores, quan aquella febre em feia anar el cor com mai m'ho he sentit.

A Chamonix trobava un amic meu barceloní, acabat d'arribar i en pla de llarg sojorn. La conveniència, per mi, d'un dia de repós, i aquesta bona casualitat, van fer que restés amb ell tot l'endemà: un assoliat diumenge que feia vessar de vida i animació els carrers de la vila.

Zermatt i el Gornergrat

Dues regions alpines em faltaven conèixer encara a Suïssa: la de Zermatt i la part meridional de l'Oberland Bernés, on se forma el Grosser Aletsch-gletscher, gelera la més extensa de tota l'Europa meridional.

Sols disposava de quatre dies per aquestes dues visites, i en realitat no en necessitava més, perquè havien d'ésser purament visites de turista tranquil: arribar, veure el panorama i no endinçar-se en cap massís, no fer cap excursió d'alta muntanya. M'omplia tant la imaginació els records de la feta en el Mont-Blanc, que d'ells sols volia fruir durant llarga temporada, no afegint-n'hi cap d'altres que els fessin perdre força i suggestió.

A Zermatt va ésser on primer vaig dirigir-me. Sortia de Chamonix el dia 8 d'Agost en el ferrocarril elèctric de la vall, no davallant per ella—desfent el camí seguit a l'arribada,—sinò anant vers el seu extrem superior per salvar allí una divisòria i baixar a Martigni en l'ampla vall del Rhône.

A mida que el tren elèctric s'allunya de Chamonix, passant pels jolius pobles de Les Praz, Les Tines i Argentière, el massís del Mont-Blanc és va dominant cada vegada més complet, però naturalment, cada vegada més petit.

En l'estació de Montroc s'atravessa el coll dels Montets i deixant la vall de Chamonix, es davalla per la de l'Eau-Noire, perdent-se ja de vista el blanc massís fita de tres nacions: Suïssa, França i Itàlia.

En la petita vall de l'Eau-Noire el tren entra a Suïssa a l'estació de Chatelard, i seguint les escarpades vores del torrent a gran altura sobre ell, passa Salvan, obrint-se llavors a nostra vista l'amplíssima, oberta i llisa—aquí—vall del Rhône, ço que ens fa l'efecte, venint-se com se ve, d'una regió d'aspres muntanyes, tancats horitzons i engorjats torrents, d'haver sortit a terres planes, a comarques ben fora del caràcter alpi.

Es davalla a ella en ràpides pendents de cremallera i a Martigni és deixa el tren elèctric, prenent-se, fins a Vierge, el ferrocarril normal de via ample que segueix la vall del Rhône.

Era ja molt tard quan arribava a Vierge, sens temps per traslladar-me aquell mateix dia a Zermatt, distant uns 35 quilòmetres, que és fan en dues hores de tren remuntant el riu d'igual nom que el poble on passava aquella nit. El trajecte, el qual feia a l'endemà a primera hora, ofereix en general molt poca amplitud de vista; però és interessant en certs indrets per lo engorjat que baixa el torrent sens deixar gaire bé lloc a la via, la qual en moltes ocasions ha estat destruïda pel furios caudal d'aigües que baixen esbojarrades a cercar el Rhône.

Es particular que la crescuda d'aigües d'aquest torrent, com la de tots els que es formen en el cor dels Alps, sigui durant el mes

MONT-BLANC (4810 m.)

DÔME DU GOUTER

AIG. DU GOUTER (3845 m.)

Fol. 17

CHAMONIX I EL MONT-BLANC

Cl. A. BARRIE

AIG. VERTE (4127 m.)

AIG. DU MIDI (3845 m.)

Fol. 18

GELERA DE LA GRIAZ

Cl. A. BARRIE

POINTE DE TRICOT (3227 M.)

Fot. 19

GELERA DE BIONNASSAY DES DE LA TÊTE ROUSSE

CL. A. BARRIE

Fot. 20

OBSERVATORI VALLOT (4362 M.)

CL. A. BARRIE

Fot. 21

PUJANT L'ARESTA FINAL DEL MONT-BLANC

CL. A. BARRIE

MONT-BLANC (4810 M.)

Fot. 22

ARESTA FINAL I CIM DEL MONT-BLANC

CL. WEHRLI

Fot. 23 VESSANT ORIENTAL
DEL DÔME DU GOUÏER

Fot. 25 ESQUERDA CLS. A. BARRIE
EN EL PETIT PLATEAU

Fot. 24 EL GRAN PLATEAU (3932 M.)

CL. A. BARRIE

Fot. 25

ESQUERDES ENTRE PETIT PLATEAU I ELS GRANDS-MULETS CL. A. BARRIE

Fot. 27

BAIXANT VERS ELS GRANDS-MULETS
(AL FONS LA VALL DE CHAMONIX)

CL. A. BARRIE

DÔME DE GOUTER (4551 M.)

Fot. 28

XALET DELS GRANDS-MULETS I EL DÔME DU GOUTER

CL. A. BARRIE

MATTERHORN (4505 M.)

Fot. 29

EL MATTERHORN I L'HOTEL DEL GORNERGRAT (3136 M.)

CL. A. BARRIE

MONTE ROSA (4638 M.)

LYSKAMM (4538 M.)

Fot. 30 MONTE ROSA, LYSKAMM I GRAN GELERA DEL GORNER CL. A. BARRIE

POLLUX (4094 M.)

BREITHORN (4171 M.)

Fot. 31 EL BREITHORN DES DE EL GORNERGRAT CL. A. BARRIE

MATTERHORN (4505 m.)

Fot. 52

GRAN GELERA DEL GORNER I EL MATTERHORN

CL. A. BARRIE

WEISSHORN (4512 m.)

ALPS BERNESOS

Fot. 33

VALL DE ZERMATT DES DE RIFFELBERG

CL. A. BARRIE

d'agost, al contrari de ço que succeeix amb els rius i fins amb els torrents d'altres muntanyes. Es degut aixó a la fusió més forta de les geleres durant les grans calors.

Dret a la plataforma del vagó, estava jo esperant amb impaciència l'arribada a les proximitats de Zermatt per veure aparèixer tot el cercle dels blancs gegants que l'envolten; tota la soperba cadena del Mont-Rose que m'imaginava dominant el poble, talment com el Mont-Blanc domina Chamonix.

No hi ha tal aparició. S'arriba al mateix Zermatt, a 1.600 metres de altitud (600 més que Chamonix), i ni s'ha vist ni es veu cap massís blanc que ompli majestuosament l'horitzó, com un espera. Solament durant el camí, alguna punta del Breithorn ha mostrat un perfil de resplendent neu sortint per sobre de les fosques muntanyes que ens rodegen.

Zermatt queda ensorrat al peu de la més esplèndida i extensa regió de geleres, *firner*, camps de neu, i blanques cimes que als Alps existeix, però de lo qual ni remotament sospitaria l'existència el que no s'enlairs a algú contrafort dels que envolten el poble.

Tal situació va fer que tot seguit de construïda la línia fèrria a Zermatt, es projectés i construís una altra elèctrica de cremallera que, sortint d'ell, remunta un d'aquests contraforts fins guanyar una altura des d'on dominar plenament tot el panorama. El cremallera del Gornergrat és el que fa aixó; i al cremallera del Gornergrat és al que jo—també tot seguit d'arribar a Zermatt—vaig pujar, frisós per sortir d'aquell fons enclotat.

Encabit en un vagó del tramvia entre una abigarrada munió de turistes—anglesos, americans, alpinistes amb piolet i motxilla, *gentlemen* amb bastó de passeig i prismàtics, senyoretes portant llibres o labors per matar les hores en els boscos de la Riffelalp—vaig ésser dut, en poc més d'una hora, a la cresta del Gorner, on s'aixeca un amurallat i monumental hotel.

Durant l'ascensió del cremallera elèctric, continua sens aparèixer l'argentat panorama que anem a buscar, però en canvi un queda fascinat—la vista fixa en ell com si els seus flancs de roca tinguessin una atracció misteriosa—davant de la meravellosa piràmide del Matterhorn que s'aixeca altívola a poca distància de Zermatt i enfront del vessant pel qual anem pujant.

Si un artista, aimant de la línia, de la perfecció de formes, es doblés de la personalitat d'un alpinista, plé de passió i vèrtic per les escalades, i volgués concebre la seva muntanya ideal, no podria trobar res més que el Matterhorn..... (Làm. LXXIV, Fot. 29).

¡Quina ardidesa en el seu perfil desconcertador!..... ¡Quina esveltesa en la concisió de línies, tres llises parets i tres rectes arestes!..... ¡Quina majestat! ¡Quin superb aïllament de tot altre cim! Com si les altres muntanyes, porugues i avergonyides davant d'aquella exaltació de bellessa alpina, d'aquell crit d'entusiasme de la terra, no gosessin acostar-s'hi, li resten ben lluny; el deixen orgullosament sol entre mitges-planes i collades de poca altura. Un vértex de roca a 4.500 metres, sobre una ondulada *meseta* de 2.500. Es comprén que Whymper, enamorat d'ella, vingués durant quatre anys obstinadament a Zermatt, fins poder assolir després de nou temptatives, el seu cim que semblava inexpugnable. I per un absurd d'aquells que tantes vegades la vida ens ofereix, mentre jo estava embadalit, no comprenent com tanta bellesa podia existir sols en una silueta de muntanya, una senyora americana del Sur que al meu costat en el vagó anava, i amb la que jo havia entaulat conversa, em deia dolçosament:

—*¡Ya vé!..... ¡Que sonsera!..... yo he venido a Suiza porque allá en mi país me ponderaron que era lindo; pero no me agrada, ¿sabe? todo son montes. De aquí me voy a Biarritz, antes de volver a América; pero, dígame, amigo, ¿sabe si es lindo?*

—*No, mi amiga, porque..... todo es mar*—vaig estar a punt de contestar-li.

¡Deu meu! ¿Per qué la naturalesa humana és tan vària i tan complexa? ¿Que té de comú la meva ànima amb la d'aquella senyora transatlàntica?

Solament per contemplar aquest asombrós joiell alpí podria fer-se el viatge a Zermatt. Visió tan bella satisfà ja per complet a tot el que senti la divina atracció de les muntanyes.

Mes com si els Alps volguessin aquí esgotar el sentiment de lo sublim; com si aimessin donar-nos d'un colp tota l'excelsitud que la naturalesa pot oferir a l'home, en arribar un a dalt del Gornergrat ens mostren l'espectacle més grandios que crec pugui existir al món. Som al mateix centre d'un amfiteatre d'enormes muntanyes separades de nosaltres uns 6 o 8 quilòmetres; obrint-se entre elles i el cim en que ens trobem una ampla i espaiosa vall, la qual, formant-se en les altures de nostra esquerra, va baixant molt planeament, seguint un circol concèntric a l'amfiteatre, fins perdre's de vista a la dreta, en la fondalada on Zermatt rau.

La situació és aquesta—ja de per ella majestuosa i única—; però ara penseu que les muntanyes que formen l'amfiteatre no són més, de dalt a baix, que unes resplandents masses blanques, d'un blanc

que fereix els ulls, cru, virginal, enlluernador; i penseu que la vall que en un semi-cercle ens envolta i separa d'elles, és un tranquil riu de glaç, ample com un braç de mar, grisenc pel contrast de l'altre blanc d'armini, i llis, extraordinàriament llis, amb una superfície matemàticament plana com la que una fulla de tall pot fer en la carn pulposa d'una fruita!..... ¡l aquesta visió tan diferent de les que les èpoques actuals de nostra terra ens presenten arreu; aquest imperi grandios del món de les geleres, se'ns apareix integralment d'un sol colp; essent encara més teatral sa aparició per venir-se d'un fons enclotat, d'on, com ja he dit, la neu no es divisa!

Si jo tingués que analitzar fins a lo més íntim, la impressió que aquest espectacle em va causar i condensar-la després en poques paraules, diria que vaig trobar tot allò massa sublim, massa meravellós, massa quantitat de magnificència cap a tots quatre punts cardinals. Recordo que una vegada fent una excursió hivernenca a La Molina, vaig sentir la mateixa emoció en sortir a la collada de Tosses i veure la Cerdanya, Maranges, Carlit, i Cadí, esplèndidament nevats baix un cel radiant de llum. Me feia por veure tantíssima hermosura plegada. La bellesa de certes dones, de faccions impeccables, perfectes i serenes com Elena baix el sol de Grècia, d'ulls clars i pregonament misteriosos, causa una impressió semblant.

Probablement el panorama del Gornergrat vist en un dia mig nuvolós, amb la claror del sol esmortuïda en diferents punts, faria un efecte més harmoniós, més resistible a nostres sentits. Però en aquell en el que jo hi era, el cel no tenia ni una desfila brumosa; un uniforme blau de cobalt era el fons sobre el que es retallava violentament el seguit perfil del blanc i enlluernador amfiteatre.

D'esquerra a dreta els massissos que el formen són: la Cima de Jazzi (3.818 m.) i l'horitzontal carena del Fillar, naixement de l'immensa gelera del Gorner que és la que ompla la vall que ens envolta; el Mont Rose (4.638 m.), rei d'aquesta part dels Alps (Làmina LXXV, Fot. 30); el Liskamm (4.538 m.); els dos originals mame llons dels Zwillinge (4.230 i 4.094 m.); l'extens Breithorn (4.148 m.) d'escarpades crestes, en el que s'hi veu sortir per primera volta la roca—encara que tímidament—entre l'enorme crosta de glaç i neu (Làmina LXXV, Fot. 31); les baixes i allargades carenes de Theodul i Furggen de poc més de 3.000 metres; el superb Matterhorn alçant-se aïllat a 4.500 m. amb sa fosca paret de pedra sens cap faca de neu (Làmina LXXVI, Fot. 32); els allunyats *firner* de Tiefenmatten i la Tête Blanche; i, ja a l'altra banda de la vall de Zermatt, el grup dels Alps de Zinal: Gabelhorn, Rhothorn, Weisshorn, tots ells de més de

4.000 metres, però que per presentar-nos llurs vessants meridionals, les geleres no els cobreixen més que en part. Les dels primers massissos enumerats van totes a engruixir la del Gorner, ampla de 2 a 3 quilòmetres i extensa de més de 10; un veritable braç de mar glaçat, com hem dit abans.

Més de dues hores vaig estar a dalt del Gornergrat, sens cansar-me de mirar tanta magnificència, però com ja passava molt del migdia, era cosa de pensar en el descens. El cim estava ple de gent, el monumental hotel també, així és que per disfrutar d'unes hores de solitud en la muntanya—les primeres en aquest tercer viatge per Suïssa—vaig anar cap avall a peu. Un passeig de poc més de tres hores. Durant la primera seguia sempre la cresta del Gorner, vorejant la majestuosa gelera del seu nom. En ella es veuen plenament desenrotllats tots els fenòmens de la vida—puix vida tenen—d'aquestes formacions extraordinàries: les línies negres, en corbes i rectes perfectes, dels morens, rius de pedres dintre del riu de glaç; les “taules” formades pels blocs erràtics plans que retarden la fusió de la neu que els sustenta; els “molins” de les geleres; els torrents que corren per sa superfície; les esquerdes transversals simètricament traçades com corbes de nivell d'un plànol topogràfic. Espectacles que amb muda eloqüència ens donen mostra de lo que era l'aspecte de nostra terra centenars de segles enrera.

En arribant als englevats vessants del Riffelberg s'abandona la cresta que domina la gelera, perdent-se de vista aquesta i les primeres muntanyes que la formen, des del Mont Rose als Zwillinge.

En el solitari hotel de Riffelberg i en sa assolida terrassa vaig dinar—a una hora bastant intempestiva: les 3 de la tarda—tenint enfront mateix el Matterhorn, en el que amb la ajuda d'un bon telescopi, podia veure dues caravanes descendint, i una arribant al vèrtex terminal. En havent-hi bon temps, diàriament es fa ara aquesta ascensió a l'estiu, considerada, fa 40 anys, com la més difícil dels Alps.

De Riffelberg seguia a Riffelalp on hi ha un altre hotel, i d'allí a través d'un hermós bosc de pinabets, a Zermatt (Là. LXXVI, Fot. 33), apartant-me del camí, pocs minuts abans d'arribar-hi, per visitar les gorges del Gorner, profund tall obert a la roca, escassament de dos o tres metres d'amplada, per on se precipiten furioses totes les aigües que la immensa conca de la gelera del Gorner dona.

D'aquell dia tan ben aprofitat (al dematí, a les 7, havia sortit de Viege), encara em van sobrar dues hores per donar una volta pel

pintoresc i ple de caràcter poble vell de Zermatt, i per entretenir-me gran estona en el magnífic establiment de llibres i fotografies que en l'únic carrer del barri nou té la casa Wega, establiment que és una veritable temptació per l'enamorat dels Alps.

L'Eggishorn i l'Aletschgletscher

Sempre s'ha dit que no es pot abusar de les peticions. Atenent-me a això, em semblava a mi que era ja demanar massa, el demanar bon temps per l'excursió que encara devia fer abans d'abandonar Suïssa. En l'ascensió al Mont-Blanc l'havia tingut immillorable, magnífic; a Zermatt lo mateix; no volia, per tant, fer ja cap nova súplica, i fins creia que era just que la última jornada muntanyenca se'm malogrés, com indicant-me que aquells dies radiants que havia tingut no eren els corrents a Suïssa, divent remerciar sempre Deu per haver-me'ls enviat.

I podrà creure's que són imaginacions meves, però tal com ho pensava, tal va passar. En sortir de Zermatt al dematí del dia 10, el sol lluia amb força en mig d'un cel blau, però els cims dels massissos alpins es coronaven tots, poc a poc, d'uns arrodonits borrallons de núvols que, pel que conegui la muntanya, ja sap que volen dir pluja a la tarda.

I aquí, que se'm permetí fer un incís, en el que entra, pot ésser, una mica de vanitat personal, per lo que demano per anticipat, excuses. Si dic que aquesta última ascensió se'm va malograd, em refereixo sols a la vista que des del cim vaig tenir, mai a haver tingut que renunciar a ella. Es veritat que es tractava solament d'un pic de 2.930 metres, però crec que hauria sigut igual amb qualsevol altre cim.

Quan un té la passió de la muntanya, fa lo que tota passió mana que es faci; passar per sobre dels obstacles. Al Mont-Blanc en el primer dia vaig tenir pluja, neu i llamps: doncs vaig esperar el segon; en el segon em vaig trobar sens companys, sens guies, sens corda, sens provisions i sens *piolet*: doncs els companys els vaig buscar com qui demana caritat, dels guies vaig prescindir-ne, per corda vaig comprar a la Tête Rousse un troç vell que'n tenien per lligar fustes, sens provisions vaig passar gana, i per *piolet* en la cabana de l'Aiguille de Gouter agafava un ferro de cuina d'aquells que serveixen per moure el carbó.

Tot aixó serà cómic, però és veritat; i amb el ferro, la corda vella i els desconeguts, pujava fins al cim del Mont-Blanc.....

I tornem a l'excursió d'ara. Sortint de Zermatt a mig dematí, a mig dia era a Vierge esperant l'exprés Lausanne-Milan que havia de portar-me a Brigue—10 minuts de trajecte—per deixar-lo allí i, mentres que ell, entrant en la foradada del Simplon, vers terres d'Itàlia s'encaminava, jo seguia remuntant el Rhône fins a Fiesch, al peu de l'Eggishorn, cim al que volia pujar entre aquella tarda i el matí de l'endemà.

En anar de Brigue a Fiesch ràpidament en un ferrocarril de via estreta que segueix tota l'alta vall del Rhône, no podia menys de recordar la forma en que havia fet aquest trajecte (en sentit invers), a l'any 1914 en terminar la travessia de la Furka. Llavors, sols les diligències—o trineus a l'hivern—eren el mitjà de transport en aquella retirada vall; set anys després em trobava amb una línia fèrria que arribava fins a la gelera del Rhône.

En tota Suïssa està passant aixó. Any darrera d'any, se va estenent cada vegada més la xarxa ferroviària; totes les valls es van deixant subjectar per aquest pop gegantí de cent braços que va fent seu el món en l'edat moderna.

¿Es aixó un bé o és un mal? ¿Els que tenim la passió d'aquell altre món de les altures, devem alegrar-nos o doldre'ns d'aquesta constant invasió de la cinta de ferro fins al peu d'elles? No deu tenir-se cap inconvenient en declarar francament que si és en els Alps suïssos, si que devem alegrar-nos-en. Sense cap sentimentalisme ploraner davant de tots aquells llocs comuns de «que la civilització va destruint l'idíl·lica vida dels pobles de muntanya» (vida que mai ha sigut idíl·lica, sinò generalment tot lo contrari), i de «que els avenços moderns treuen tota poesia a la naturalesa», els alpinistes deuen congratular-se de que en els Alps suïssos pugui arribar-se en ràpides comunicacions fins al cor de les muntanyes.

I dic i repeteixo, en els Alps suïssos, perque allí l'invasió de la vida actual, del turisme, dels ferrocarrils, hotels, xalets, etc., no destrueix res; no fa malbé cap paisatge, no comet atemptats contra el bon gust, contra l'excelsa bellesa dels boscos, dels prats, de les altives cimes. Allí no es veuen agrupacions d'edificis formant carrers en una muntanya a la que sols l'hi escauen vil·les aïllades. Allí no es veuen cases de cartró amb jardinetes artificials en una alta vall d'avets i faigs, plena de noblesa. Allí s'estima i es comprén la muntanya a tot arreu i per tots.

En els ferrocarrils de via estreta com el que jo anava es veu aixó ben palesament. De tot el contingent de turistes que els omplen, molta, moltíssima part, són naturals del país: suïssos—principalment

de la regió central de Berna—de totes condicions socials, que recorren, amb veritable entusiasme, les altes regions de la seva terra.

En baixar jo a Fiesch em trobava al peu del Eggishorn, allargada muntanya de drets vessants, qual cim—a 2.934 metres—és un escullit mirador de tota la regió glaciària Sud dels Alps Bernesos. A les tres quartes part de seva altura—a 2.190 metres—hi ha un magnífic hotel, l'Hotel Jungfrau, punt indicat per passar la nit tots el que al cim van i desitgen ser-hi de bon matí. Tal era la meua intenció.

Aquella tarda pujava, doncs, reposadament cap a l'hotel per un bon camí de muntanya que serpenteja entre soperbs boscos d'avets, amb la sola companyia del meu Baedeker que em servia a meravella. Volta que feia el camí, granja que passava, corriol que que es bifurcava a un costat, eren volta, granja o corriol, que per endavant venia claríssimament indicat en el mapa. ¿No és aixó una delícia? ¿I no mostra aixó als que s'estranyen que un s'aventuri a viatjar, sol, per terres estrangeres, lo molt més difícil i exposat que és fer-lo per les muntanyes espanyoles sens poder portar més que uns croquis (que no passen d'aixó), de tota una «provincia», dignes de figurar en una exposició de mapes del segle XVIII?

El bosc s'acaba cap als 1.900 metres d'altura, i d'allí endavant es segueix per pasturatges en direcció a l'hotel, que es veu, des de gran distància, aixecar-se majestuós i solitari en plena pendent de la muntanya. No hi ha possibilitat de fer passejades tranquil·les en els seus voltants. Arrapat al fort vessant del Eggishorn, l'únic camí pla que es pot seguir és un que hi ha obert a mig vessant i d'un metre i mig escàs d'amplada. Per aixó em va estranyar veure que, a part dels excursionistes de passada com jo, les persones que l'omplien eren principalment famílies angleses amb senyors d'edat respectable i senyores apergaminades, incapaces de caminar més de mitja hora seguida. Indubtablement són cures de repós o d'aire lo que van a buscar en aquell aïllat edifici.

Encara que havia arribat a ell a mitja tarda, com que va començar a ploure, dintre de l'hotel vaig ficar-me i allí vaig passar llargues hores encantat del seu particular ambient. ¡Quina diferència amb els hotels moderns, fins amb els mateixos que ara es construeixen a Suïssa! ¡Aquell abrumador entrar i sortir de gent, el soroll, les rialles, l'etern *dancing*, tot aixó allí no es coneix i crec que hi ha interès en que no es conegui mai! L'hotel de Eggishorn, com el de Rigi-Kulm, com tots els de mitjans del segle passat conserven el caràcter del *home* anglés; un únic saló, ample, confortable,

no gaire il·luminat, amb decorat i quadres antics, aquests últims de paisatges alpins, i en ell, repartits silenciosos aquí i allà, uns formant grups de família al voltant d'una tauleta en qual centre hi ha la clara llum d'un quinquè, altres enfonsats en sillons en mitja penombra, tots els d'aquella colònia britànica, llegint, sempre llegint; llegint el *Times*, el *Daily Mail* o llegint un llibre de la casa Nelson, però sempre muts, sens alterar aquella calma ideal per curar neurastènies i malalties dels nervis. Contagiat, vaig anar a obrir un armari ple de llibres—quasi tot literatura alpina—i prenent-ne un m'enterava, amb veritable curiositat, de les originals variacions de nivell del llac glaciari de Mærjelen, format per la gelera de l'Aletsch, que jo havia de visitar a l'endemà.

A punta de dia i prenent el meu impermeable, perquè el temps continuava cobert, amb pluja imminent, sortia a fer els 750 metres de pujada que hi han des de l'hotel al cim. La muntanya no és més que una destroça de roques i llicorella, mes malgrat això, el camí és molt ben conservat i fàcil de pujar. L'arribada al cim també és un d'aquells colps teatrals que per molt que un vagi preparat causen una admiració sens límits.

Durant la pujada no s'ha estat veient més que l'ampla vall del Rhône—paisatge verd i emboscat—; en ésser a dalt es presenta novament el món glaciari. La Jungfrau, el Mœnch, l'Aletschhorn, massissos blancs completament—sobre tot els dos primers (molt més que en ses vessants Nord)—coberts de *firner*, de geleres, totes elles llençant-se, com els rius al mar, a la gelada vall de l'Aletschgletscher, encara més llarga, més enorme que la del Gorner. Setze quilòmetres d'una massa de glaç, plana, tranquil·la, seguint les corbes i sinuositats del llit muntanyós en que jau. Imagineu-vos la vall de Ribes, des de lo més alt d'ella, des de Queralps, fins a Ripoll, omplerta, ensorrada en gel fins a mitjos vessants, i tindreu una idea aproximada de lo que és aquell espectacle grandios.

Aquella gelera, com totes les d'*écoulement* (així les denomina Tyndall), va encaixonada entre vessants plenes de vegetació, ben allunyades de tot lo que sigui fred i neu, com el torrent format per les aigües que els flancs d'una muntanya en un aiguat donen, busca el fons del barranc i davalla per ell fins a passar entre vessants eixuts que no han vist la pluja. I el riu de glaç, com tot-hom sap, igual que el d'aigua, també té moviment, imperceptible a la vista, però continuat i constant. Si veieu dos fotografies d'una d'aquestes geleres tretes amb 15 o 20 anys de diferència, podreu observar perfectíssimament que els diferents montículs de pedres dels

morens no varien de forma, però en la més rescent estan avançats d'uns quants quilòmetres respecte a la primera. En el primer accident ocorregut al Mont-Blanc, a l'any 1820, tres guies van ésser precipitats en una esquadra del Grand-Plateau, als 3.950 metres d'altitud; 40 anys després, en 1860, apareixien els seus restes en l'extremitat inferior de la gelera de Bossons a més de 7 quilòmetres del lloc on va ocórrer l'accident. Tal va ésser la primera comprovació — bastant macabra — del moviment de les geleres.

Poc temps vaig poder estar al cim de l'Eggishorn. A les 8 del matí començava a ploure fortament, per lo que, abandonant la passejada que volia fer pel joliu llac de Mærjelen, que als meus peus veia pintorescament clapejat de glaços flotants, baixava ràpidament cap a l'hotel, en companyia d'altres tres excursionistes que després de mi havien arribat al cim.

En l'hotel Jungfrau no feia més que recollir la motxilla i pagar el compte, i ben tapat amb l'impermeable, desafiant la pluja, baixava primer pels prats i després pel bosc, fins a Fiesch, per agafar allí el tren de Brigue.

A Brigue prenia l'express de Laussanne, que en tres hores em portava a Montreux.

De Montreux a Ginebra, punt de partida cap a Barcelona, vaig anar en vapor, preferint-lo a seguir en tren, i aixó em va proporcionar un comiat de Suïssa ple de poesia. La pluja havia parat i el cel, encara gris i tempestuós, es deixava esqueixar cap a l'Oest pels últims raigs purpurats del sol. La travessia del llac Léman és llarga, 4 hores; arriba a tenir-se la sensació d'un viatge per mar. Sobre coberta, indolentment sentades als bancs o pels rolls de cordes, tota una secció de *girls-scouts*, ben plantades i distingides noies de 15 a 20 anys, d'un pensionat de Ginebra, entonaven cançons suïsses a chor, com és habitual fer allà en tornar d'excursions col·lectives. Cantaven amb afinació i gust exquisit, alegrement, però sens cridar.

A mitja travessa es va fer nit—nit de lluna en un llac suís!—; les llums de Rolle, Nyon, Coppet, les viles d'estiueig de la vora dreta, s'anaven encenent en la llunyania; tota la naturalesa, sens llum, dormia en un religiós silenci, sols l'harmonia de veus femenines continuava, però ja era més tendra, més recullida, més íntima..... ¿Per qué en aquestes hores l'esperit es desfà en records? ¿per qué se sent llavors l'enyorament pregon de tantes, de tantes coses...?

Aquesta va ésser la última impressió del meu últim viatge per

Suïssa, impressió potser quelcom trista, però per xo mateix més fonda i forta.

En terminar aquestes ressenyes no puc menys de referir-me a la pregunta que molts fan respecte a la comparació i superioritat entre els Alps i els Pirineus en lo referent a la sensació de grandiositat muntanyenca.

Encara que ens dolgui, aviat està dit lo que és just que es digui: els Pirineus no poden sostenir de cap manera comparació en aquet sentit amb els Alps. La mateixa relació existeix entre uns i altres que la que pot existir entre nostres serres de Llevant i les altes carenes d'Aran i Benasque.

Els Pirineus—els he recorregut tots des del Canigó al Balaïtous—no tenen la zona dels 3.500 als 4.500; no tenen aquelles immenses regions de neu; no tenen l'omnipotent domini de les geleres fent seva la serralada amb son glaçat abraç, com succeeix amb les alpines.

¡Les geleres alpines!... Les geleres alpines, són la meravella i el misteri de l'alta muntanya... L'emoció inexplicable de les ascensions que tantes persones no comprenen, té la seva arrel més íntima en la sensació de solitud, de regions noves, d'arribades a indrets on la terra fuig d'ella mateixa. Doncs aquesta sensació té la seva intensificació més forta, son límit suprem, en els camps de neu verge dels *firner*, a 4.000 metres d'altura.

No negaré que hi hagin molts que els hi agradi més una regió muntanyosa on aixó no existeixi, com hi han molts que els hi agrada més un *lied* de 80 compassos que tot una immensa obra wagneriana, però llavors que en alabar-la no es tregui el nom d'alta muntanya, que no es parli d'espectacles sublims de regions glaçials, i que no s'esgotin els adjectius i frases encomiàstiques, en aquest sentit, per parlar dels cims de nostra serralada, perque llavors no se sabrà qué dir pels d'allí. Que es concretin a alabar i descriure la bellesa i poesia de les valls, estanys i muntanyes pirenenques. Llavors s'estarà en lo just.

Sempre recordaré una discussió periodística sobre aquesta qüestió, sostinguda fa ja alguns anys en una coneguda revista alpina francesa, entre un alpinista, Marcel Bal, coneixedor de tots els Alps, que havia anat a fer ascensions als Pirineus, i un renomnat

pireneista que protestava d'algunes afirmacions fetes i de l'estil una mica irònic empleat pel que venia dels Alps.

Aquella indignació era un colp de geni meridional i no venia a to, perquè les coses són com són i no com es voldria que fossin; i, com deia Marcel Bal, certes comparacions no es farien entre muntanyes i muntanyes si d'algunes d'elles «*le style continuellement admiratif et dithirambique d'une certaine littérature ne les avait-il pas vraiment trop amplifiées.*»

¡Tota, tota la muntanya és poesia, però en els Alps aquesta poesia és excelsa, és sublim; esborra el record de totes les altres! Les dretes pendents gelades, salvades a cop de *piolet*; el laberinte d'ones petrificades on cal passar hores sens veure horitzons, perdut entre crestes i enfonsaments blaus; les muralles de glaç, masses de millons de tonelades, sospeses a centenars de metres sobre el pas d'un en les geleres; els abims de les esquerdes; el fi caire que el sol besa; el *firn*, ample i extens, on s'engendra tot aquest món glaciari; qui--tot encongit entre ells—ha sentit la fascinació de tals espectacles no pot mai oblidar-los.

ANTONI BARRIE

El Museu Excursionista Català

EN el darrer número d'aquest *Butlletí*, dedicarem unes planes a tractar dels Museus Alpins, fixant-nos principalment en el Museu Alpi, de Munich, i en el Museu Pireneista de Lourdes; i exposarem la nostra idea de la creació del nostre Museu, del Museu de l'Excursionisme Català.

Què hauria de ésser el nostre Museu? Per mí, el nostre Museu, hauria d'ésser una manifestació esplendent de l'excursionisme en nostra terra i fora d'ella; una exposició de la seva obra individual i col·lectiva; una revelació i ensenyança de les seves tasques pretèrites i futures; una palesa demostració de ço que ha fet i de ço que ha de fer l'excursionisme català. I tot aixó, equival a dir que el nostre Museu hauria d'ésser un reflexe de nostra pàtria, una plasmació de nostra terra, un ver microcosmos de nostra Catalunya.

La configuració i estructura de la nostra terra; la seva forma física i composició geològica; la seva fauna i la seva flora; la manifestació plàstica i artística de les seves curiositats i bel·leses naturals.

i de les degudes a la mà de l'home que la ve habitant des de les més llunyanes generacions; les costums i indumentària de sos pobladors en relació amb la mateixa, etc.; hauria de constituir una sèrie d'agrupaments o seccions d'aquest Museu, formant el seu caire científic i el seu aspecte artístic, arqueològic i folk-lòric.

I al costat d'aquest conjunt, que amb preferència podria especialitzar-se en relació amb la part muntanyosa de la nostra terra, hi cabria perfectament un compendi, una síntesi de l'alpinisme estranger, revelador de les seves tasques i de la seva importància, sobre tot en el referent als Pireneus i als Alps francesos, suïssos i alemanys sens excloure, no obstant, cap altra regió de vera importància, orogràficament parlant. Maquetes i dibuixos de les grans serralades, en comparació amb els nostres nuclis muntanyosos; reproduccions en una o altra forma, dels diferents tipus de refugi construïts en altres païssos; mostres i exemples de les publicacions alpines d'altres nacions; gràfics demostratius de la importància i desenrotllo de l'alpinisme en els diferents indrets de la terra, etc.; podrien servir d'ensenyança i de terme de comparació.

I després de tot això, fonament de l'excursionisme a casa nostra, podria venir la part del Museu, íntima, nostrada, la seva secció demostrativa de la tasca feta per l'excursionisme català i expositiva de ço que ens proposen fer en l'esdevenidor. Una exposició de totes les nostres publicacions; maquetes dels nostres xalets-refugis; gràfics de les excursions realitzades i conferències donades; retrats, llibres i objectes dels nostres grans excursionistes; taules indicadores de les nostres biblioteques i arxius fotogràfics, etc., etc., fora el complement del nostre Museu, per satisfer l'orgull dels excursionistes catalans i esperonar-los a continuar la seva obra, amb constància i entusiasme, fent tasca positiva i profitosa per a nostra pàtria.

Tot això podria i deuria ésser el nostre Museu al meu entendre; jo crec fermament que el realitzar aquest ideal, que el formar aquest Museu de l'Excursionisme, és principalment obra de voluntat, i que carreu sobre carreu, podem anar bastint aquest edifici; que no és pas aqueixa empresa, cap cosa superior a les nostres forces i a la nostra empena.

Jo crec que el «Centre Excursionista de Catalunya», amb la cooperació decidida de totes les entitats que formen i constitueixen la «Lliga de Societats Excursionistes», de nostra terra, té prou braó i mitjans per iniciar la realització d'aquesta obra; i crec també que persuadides les nostres corporacions oficials de la importància que podria arribar a tenir el nostre Museu, es complaurien en

patrocinar-lo, cridant-nos moral i materialment en la seva formació. Es més: jo crec que aquesta obra pot entrar dins els plans i objectius culturals de la Mancomunitat de Catalunya i que perfectament podria agermanar-se amb les de les oficines de Catalogació de Monuments i Inventari Gràfic de Catalunya, a les finalitats de les quals, l'Excursionisme hi pot ajudar profitosament més que cap altre particular i entitat.

La qüestió és decidir-se; pendre un acord; marcar un pla i una organització i treballar amb fermesa per els començos de l'obra; perquè aquesta no resulti massa raquítica en sa naixença. El demés és obra de temps i de constància.

Respecte el lloc on podria formar-se el naixent Museu, estimo que avui per avui, sols a Barcelona pot tenir vida assegurada. Temps a venir, la vall de La Molina o algún bell indret de la plana de Cerdanya, poden ésser lloc a posta per formar-hi un jardí alpi, amb exemplar de petrografia pirenenca, rodejant el nostre sommiat Museu; però en els moments actuals, entenc que sols a nostra comtal ciutat, pot tenir el mateix una naixença vigorosa que assegurí la seva vida i desenrotllament.

Quant a la seva oportunitat, crec que el millor és la present hora. S'acosta la data fixada per la gran Exposició que ha de tenir lloc en el Parc de Montjuich; s'ha parlat ja oficiosament de la cooperació de l'Excursionisme en aquesta gran manifestació de vitalitat nacional catalana; i jo crec, que res millor a l'indicat objecte, que el fundar el nostre Museu, bastint en el Parc de Montjuich i terrenys de la futura Exposició l'edifici que hagi de guardar-lo. Aquesta és doncs l'hora favorable.

Posats d'acord el «Centre Excursionista de Catalunya» amb els Comissaris Regis de l'Exposició, podria constituir-se un Comité o Patronatge, integrat per elements de la Mancomunitat, de l'Ajuntament i de l'Excursionisme Català a fi de portar a la pràctica aquesta obra, previ un estudi de la seva organització científica i econòmica.

L'obra és viable; i jo desitjaria que algú més autoritzat recullís la idea, i tot perfeccionant-la, la convertís en realitat viventa que temps a venir fos orgull i honra de l'excursionisme català podent-la mostrar a propis i estranys com a fruit sanitos de les seves tasques cultural i patriòtica.

EDUARD VIDAL

N. de R.—En l'anterior article «Els Museus Alps» del mateix autor hi aparegueren, entre altres, les següents errades d'impremta, que el bon criteri del llegidor haurà ja esmenat: pág. 248, ratlla 8, diu «Molins de la Meije» ha de dir «massissos de la Meije»; pág. 248, ratlla 9, diu «Calibier» en lloc de «Galibier»; pág. 251, ratlla 1.ª allí on diu «prosa» llegeixi's «frase».

Itineraris d'algunes excursions fetes per socis del Centre

ASCENSIONS ALS PICS D'ANETO, VIGNEMALE I MONT PERDUT PELS SENYORS JOAN PUJOLAR, JOSEP AMAT I FRANCESC DOMENECH, AMB EL GUIA JOSEP DELMAS, DE BENASQUE.

10 juliol.—Benasque, La Renclusa.

12 juliol.—La Renclusa, *Aneto* (3.404 m.)—La Renclusa.

13 juliol.—La Renclusa, Bagnères de Luchon.

15 juliol.—Bagnères de Luchon, Cauterets.

17 juliol.—Cauterets, Refugi Hourquette d'Ossoue (2.738 m.)

18 juliol.—De l'Hourquette d'Ossoue, ascensió al *Vignemale* (3.298 m.) i Gavarnie.

20 juliol.—De Gavarnie al refugi de Tuque Rouye (2.667 m.)

22 juliol.—De Tuque Rouye ascensió al *Mont Perdut* (3.353 m.) i Bielsa.

ASCENSIONS ALS PICS DELS POSETS, CRABIOULES, GOURGS-BLANCS, PUNTA DEL SABRE, GRAN BACHIMALA, MONT PERDUT I VIGNEMALE; REALITZADES PELS SRS. JOSEP M.ª ESTASEN, ESTANISLAU PELLICER, JOSEP PONS i JOAN NAVARRO (SENSE GUIA).

10 juliol.—De Benasque a la cabana de Cantal (Vall d'Astós) 2 h. 5.

11 juliol.—De la cabana de Cantal (1846 m.) al pic dels *Posets* (3.367 m.) 5 h. 45. Descens per la coma de Paüls a la cabana: 3 h. 35.

12 juliol.—De la cabana de Cantal al Portilló (3.004 m.): 4 h. 35. i regió oriental d'Oo. (La boira impedeix seguir l'itinerari fins al refugi de Prats-Long, previament fixat). Nit al ras a 2.860 m. en els escarpaments W del pic de Literola.

13 juliol.—Del bivac al coll inferior de Literola (3.003 m.) 3 h.; escalada al *Crabioules* (3119 m.) per una de les xemaneies S W. 55 minuts; gelera de Literola, bretxa i gelera de *Crabioules* cercle de Lys i refugi de Prats-Long (1860 m.): 7 h. 45.

14 juliol.—Del refugi de Prats-Long, valls de Lys i de la Pique a Bagnères de Luchon (630 m.) 4 h. 30.

15 juliol.—De Luchon en auto a les granges d'Astau (13 km). De les granges d'Astau, plovent, a l'estany d'Oo (Séculejo) i cabana de l'estany d'Espingo (1875 m.): 2 h. 20.

16 juliol.—De la cabana d'Espingo, als estanys Saousat, Coume de l'Abesque, glaçat d'Oo, coll de Gours-Blancs i ascensió al pic del mateix nom (3131 m.): 4 h. 35. Descens pels Gours-Blancs al refugi de Caillaouas (2165 m.): 4 h. 50.

17 juliol.—De l'estany de Caillaouas al coll de Conartaou (2.466 m.), estany de Pouchergues, port superior d'Aigües-Tortes (2.679 m.): 4 h. 40; escalada a la *Punta del Sabre* (3.143 m.) i, per la cresta, al *Gran Bachimala* (3.178 m.) (primera ascensió nacional). 4 h. 20. Descens per Aigües-Cruces a les granges de Viadós (1650 m.) 3 h.

18 juliol.—De les granges de Viadós al Paso de los Caballos (2.290 m.) 6 h.; vall d'Ordiceto, Parzán; vall del Barrosa i Bielsa: 3 h. 40.

19 juliol.—Retorn d'En Pellicer a Barcelona. Els altres segueixen de Bielsa al cercle de Pineta i refugi de Tuque Rouye (2.667 m.): 6 h. 45, on se troben amb En Conrad Cernic i En R. Puig.

20 juliol.—Del refugi al *Mont Perdut* (3.353 m.): 3 h. 30, i retorn: 2 h. 15. De Tuque-Rouye per l'Hourquette d'Allanz a Gavarnie 3 h. 20.

21 juliol.—Gavarnie. Al mati visita al Cercle. A la tarda en carruatge a Luz. Retorn d'En Pons a Barcelona. En J. M.ª Estasen i En Navarro continuen en tren a Cauterets.

22 juliol.—De Cauterets en carruatge al Pont d'Espagne. Del Pont d'Espagne, al llac de Gaube, les Oulettes du Vignemale, l'Hourquette d'Ossoue (2.738 m.) i refugi Baysselance: 4 h.

23 juliol.—Del refugi, per la gelera, al *Vignemale* (3.298 m): 2 h. i per la gave d'Ossoue a Gavarnie 5 h. 10.

24 juliol.—De Gavarnie al port de Bujaruelo (2.252 m.): 3 h. hospital i cases d'Ordesa 3: h. 30.

25 juliol.—De les cases d'Ordesa a Broto: 2 h.

EXCURSIONS I ASCENSIONS PELS PIRENEUS CENTRALS EFECTUADES PELS
SRS. ENRIC I JOAN SELLARÉS, AMB EL GUIA ANDRÉ PUJO, DE GAVARNIE

9 juliol.—Barcelona, Toulouse, Lourdes, Luz, arribant a Gavarnie el dia 10 a la tarda.

11 juliol.—Visita al circ de Gavarnie i encontorns.

12 juliol.—Gavarnie, Hourquette d'Allanz (2.424 m.), Tuque Rouye (2.667 m.), visitant el circ de Pineta.

13 juliol.—Ascensió al pic d'Astazou (3.083 m.), coll d'Astazou, pic de Marboré (3.253 m.), *Cilindro* (3.327 m.), coll del Mont Perdut i Tuque Rouye.

14 juliol.—Coll del Mont Perdut (3.052 m.), abandonant l'ascensió al cim a causa del mal temps. Per Soaso a la Vall d'Ordesa.

15 i 16 juliol.—Visita a la Vall d'Ordesa i circ de Cotatuero.

17 juliol.—Per Salarons, la Breca de Roland i Falsa Breca a Gavarnie.

18 juliol.—Gavarnie, Luz, Saint Sauveur, Cauterets.

19 juliol.—Cauterets, llac de Gaube, Hourquette d'Ossoue (2.738 m.).

20 juliol.—Cim del *Vignemale* (3.298 m.) i Gavarnie.

21 juliol.—Luz i Cauterets.

22 juliol.—Llac de Gaube.

23 juliol.—Cauterets, Luz, Lourdes, Grottes de Betharram i Lourdes.

24 juliol.—Lourdes i Toulouse.

25 juliol.—Toulouse, Barcelona.

EXCURSIÓ PEL BERGADÀ, Cerdanya i Andorra, duta a terme pels socis MIGUEL GONZÁLEZ LLOBERA, AIMÉ BERTHON i ALTRE COMPANYY.

12 juliol.—Barcelona, Guardiola, St. Julià de Vallcebre, Massanès i Gresolet.

13 juliol.—Ascensió al *Pedraforca*.

14 juliol.—Ascensió als Cims bessons de *Comabona*, Coll de Tanca-la-porta, Bellver i Puigcerdà.

15 juliol.—Puigcerdà, Enveix i La Tour de Carol.

16 juliol.—La Tour, Riutès, Porta, Porté, Coma de Fontviva i Estany de Lanós.

17 juliol.—Estany de Lanós, Pic *Carlit*, *Puig Pedrós*, Coume d'Or, Coll de Puimorens i L'Hospitalet.

18 juliol.—L'Hospitalet, Roc Melé, Refugi de Sisca, Pic d'Ascobé i retorn al refugi.

19 juliol.—Refugi de Sisca, Portella de Sisca, Cercle lacustre de Padourès, Cercle de l'Estany Quart, Vall du Mourguillot, Merens i Ax-les-Thermes.

20 juliol.—Ax-les-Thermes, Tarascó, Vicdessós, Auzat i Marc.

21 juliol.—Santuari de Marc i Orrys de Sulzen.

22 juliol.—Orrys de Carlat, Ascensió a la *Pica d'Estats* (3.140 metres), retorn a pernoctar als Orris de Plà Sulzen.

23 juliol.—Orris de Carlat, Port del Rat, Coma Tristanya Serrat, Ordino i Andorra la Vella.

24 juliol.—Andorra, St. Julià de Doria, Seu d'Urgell.

25 juliol.—Seu d'Urgell, La Molina i Barcelona.

EXCURSIONS I ASCENSIONS PELS ALPS SUISSOS REALITZADES PELS SENYORS LLUIS GOYTISOLO, JOSEP I JOAN BOTEY I ANTONI ASBERT.

15 i 16 juliol.—Barcelona, Lyon i Ginebra.

17 juliol.—Ginebra, Llac Lemán, Lausanne i Lucerna.

18 juliol.—Lucerna, Pilatus Kulm, Alpnach i Lucerna.

19 juliol.—Lucerna, Llac de Quatre Cantons, Flüelen, Altdorf i Tellspatte.

20 juliol.—Lucerna, Interlaken, Jungfrauoch. El Srs. Lluís Goytisoló, Josep i Joan Botey, feren en la tarda d'aquest dia l'ascensió al *Mönch*.

21 juliol.—Els Srs. Antoni Asbert, Josep i Joan Botey feren l'ascensió a la *Jungfrau*.

22 juliol.—Grindelwald, Scheideg, Lauberhorn, Lauterbrunnen i Interlaken.

23 juliol.—Interlaken, Lötschberg, Brigue, Vierge i Zermatt.

24 juliol.—Zermatt, Gornergratt i ascensió al *Riffelhorn* pel costat de la gelera.

25 juliol.—Zermatt i Refugi Belvedere.

26 juliol.—Els Srs. Antoni Asbert, Josep i Joan Botey realitzaren l'ascensió al *Cervin*, fins el Refugi Solway, tornant a la tarda a Zermatt.

27 juliol.—Zermatt, Vierge, Martigny i Chamonix.

28 juliol.—Chamonix, Aix-les-Bains i Lyon.

29 juliol.—Lyon i Barcelona.

EXCURSIONS I ASCENSIONS PELS ALPS, FETES PELS SRS. IGNASI CANALS, SANTIAGO PERDIGÓ, JOSEP PUNTAS, CARLES FELIU I LLUIS ESTASEN.

29 i 30 juliol.—Barcelona, Cerbère, Lyon i Ginebra.

31 juliol.—Ginebra, Berna, Interlaken.

1 agost.—Interlaken, Lauterbrunnen, Scheidegg, Jungfrauoch (3.457 m.)

2 agost.—Jungfrauoch.

3 agost.—De Jungfrauoch al cim de la *Jungfrau* (4.167 m.), realitzada pels Srs. Perdigó, Puntas, Feliu i Estasen.

4 agost.—De Jungfrauoch al cim de l'*Aletschhorn* (4.198 m.) i cabana de la Concordia pels Srs. Puntas, Estasen i Feliu.

5 agost.—Concordia, Aletschgletcher, Fisch i en tren a Visp Zermatt.

6 agost.—Zermatt, Gornergratt, *Hothälitagratt* (3.289 m.)

7 agost.—Zermatt, Schwarz-See, Hotel del Hoernli (3.000 m.), pels Sr. Canals, Feliu, Estasen i Puntas.

8 agost.—Hotel del Hoernli i escalada al *Cervin* fins al refugi Solvay (4.000 m.) Degut al mal temps es tingué que abandonar l'escalada. Retorn a Zermatt pel mateix itinerari d'anada.

9 agost.—Zermatt, Martigni i Chamonix.

10 agost.—Srs. E. Vidal i Riba, Perdigó, Canals, Puntas i Estasen. De Chamonix amb funicular fins la gelera de Bionnassay i a peu vers la Tête Rousse i refugi de l'Aiguille du Gouter (3.817 m.)

11 agost.—Del refugi al Dome du Gouter (4.338 m.). També pel mal temps no es pogué acabar l'ascensió fins al cim del Mont Blanc; col du Dome, Xalet-Grands Mulets, Chamonix.

12 agost.—Chamonix, Montanvert, Mer de glace, Chamonix.

13 i 14 agost.—Chamonix, Aix-les-Bains, Lyon, Barcelona.

EXCURSIÓ PER LES ALTES VALLS DEL PALLARS, VALL D'ARAN I MALADETA, VALLS DE L'ESSERA I RIBERES DE L'ISÀVENA, ASCENSIÓ AL TURBON (2.500 m.), I PER PART DE L'ANTIC COMTAT DE RIBAGORÇA, EFECTUADA PELS SRS. PERE I ANTONI PACH.

6 agost.—Barcelona-Tàrrrega-Pobla de Segur i Esterri d'Aneu (971 m.)

7 agost.—D'Esterri d'Aneu passant pel port de la Bonaigua (2.072 m.) a Salardú (1.250 m.) i Les Bordes (885 m.)

8 agost.—De Les Bordes, al coll de la Montjoia, port de la Picada (2.450 m.) i xalet de La Renclusa.

9 agost.—Excursions pels voltants de La Renclusa i ascensió al pic de la Maladeta (3.312 m.) seguint la cresta del coll Maleit efectuada pel Sr. Antoni Pach, altres companys i els guies Haurillon (pare i fill).

10 agost.—La Renclusa, Benasque i Campo.

11 agost.—De Campo a Egea, visitant la vall de Lierps.

12 agost.—Ascensió al Turbon (2.500 m.), anant després a Baulabriga (1.215 m.): 8 h.

13 agost.—Visita al monestir d'Obarra i per la ribera de l'Isabena a Puebla de Roda: 8 h.

14 i 15 agost.—Visita a la Puebla de Roda i sos voltants.

16 agost.—Per la ribera de l'Isabena a Capella: 5 h.

17 agost.—De Capella a Graus: 1 h. Barbastro i Montcò.

18 i 19 agost.—Visita al Canal d'Aragò i Catalunya, i en auto, els pobles d'Estada, Estadilla, Fonz i Azanuy i Sant Esteve de Llitera.

20 agost.—D' Sant Esteve de Llitera a Binéfar i Barcelona.

Crònica Alpina

PRIMERA ASCENSIÓ AL PEDRAFORCA (2.493 m.) PER LA MURALLA SEPTENTRIONAL. —Aquesta ascensió altament interessant, va ésser efectuada per primera vegada el dia 4 de juny pels Srs. Estasen (Lluís), Puntas, Giménez, Feliu, Domenech i Navarro de la Secció d' E. de M. Sortits del Santuari del Gresolet i arribats al peu de la muralla, utilitzaren per a l'ascensió una canal a la dreta de la de Rimbau que davalla directament del cim superior del Pedraforca pel costat de la bauma de la Grallera. L'escalada, si bé no exempta en absolut d'emoció, no revestí però, les dificultats d'una via reputada fins ara d'inaccessible i llevat d'un troç realment difícil al començament de la canal, degut a que les roques llises, formant un xic de bauma, són mullades, i on és prudent utilitzar la corda, el restant de la muralla fins a la Grallera i d'allí a la bretxa occidental i cim no ofereix dificultats serioses a un muntanyenc experimentat. Aquest itinerari escursa d'una manera notable l'excursió al Pedraforca des del Gresolet i en donar-lo a conèixer, confièm en que serà prompte convertit en la ruta preferida d'ascensió a la més interessant muntanya del Pireneu Oriental.

Vençuda la muralla del Gresolet per la Grallera, resta ara a fer-la pel lloc més difícil: la canal de Rimbau.

ACCIDENTS.—Durant els passats mesos de juny, juliol i agost, cinquanta nou accidents mortals ha causat la muntanya. D'ells, dos han esdevingut al Pireneu; són els següents:

Pic du Midi de Bigorre (2.877 m.) (Pireneu Central).—El dia 7 de juliol Mr. Payotte de 20 anys, fill de Luz, en baixar del pic du Midi

de Bigorre per la «Roche Noire», contràriament als consells del guia, pren imprudentment la neu, rellisca i s'estimba. En estat desesperat, perdut el coneixement, és portat a Barèges, morint pocs temps després.

Pic d'Arêt (2.940 m.) (Rioumajon, Pireneu Central). El Sr. Bernat Rolland de Motta en efectuar el 30 de juliol l'ascensió al pic d'Arêt, rellisca a la neu, estimbant-se per un precipici de gran altura, mort a l'acte.

Els restants d'accidents ocorregueren en els massissos alpins.

Aquests accidents, en el seu major nombre, son deguts més que a l'alpinisme, a l'imprudència o imperícia dels alpinistes.

Pugui doncs aquesta enorme xifra de 59 morts servir de lliçó als qui imprudentment o massa confiats emprenen la muntanya en condicions indegudes.

PRIMERA ASCENSÍO NACIONAL AL GRAN BACHIMALA (3.178 m.) (Pireneu Aragonés).—El dia 17 de juliol els Srs. Estanislau Pellicer i Joan Navarro de la Secció d' E. de M. efectuaren aquesta primera ascensió nacional des de la Punta del Sabre. per la cresta, deixant en el cim un llibre-registre de la S. d'E. M. Aquesta ascensió de mitjana dificultat per la via on fou feta és especialment recomanable per la grandiosa vista que es frueix des del cim, que és, sens exageració, una de les millors del Pireneu.

BENEDICCIÓ D'UNA NOVA CABANA.—El 20 de juliol ha estat beneïda la nova cabana de Bretschhorn de l' A. A. C. de Berna. La primera cabana havia estat edificada en el mateix lloc en 1881. (L'Echo des Alpes).

REFUGI DE LES BULLOSES (CARLIT).—Ens comunica el Touring Club de France, propietari del refugi de les Bulloses, que aquell refugi serà confortablement arreglat i obert de nou als excursionistes el pròxim hivern.

PRIMERA TRAVESSIA DE LA CRESTA DE LES SALENQUES.—Aquesta cresta, que corre des del coll de Salenques (2.801 m.) fins al pic Margalide (3.258 m.)—regió de la Maladeta—és reputada com la més difícil de tot el Pireneu, i no havia sigut fins ara trepitjada per l'home. El dia 22 de setembre, nostres amics Jean Arlaud i Charles Laffont, del C. A. F. han assolit recórrer-la d'un extrem a l'altre, havent esmerçat set hores en vèncer les innombrables dificultats que s'oposaven a llur pas.

Nostre coral enhorabona per l'èxit obtingut.

Bibliografia

CÉSAR A. TORRAS —*Pireneu Català.—Guia Itinerari.—Comarca del Cardener.*—122 itineraris, 173 fotogravats i un mapa de la comarca.—Barcelona, Tallers Gràfics Hostench, 1922.—Un vol. de VIII, 415 pp. relligat en tela.

A CABA de sortir aquest nou volum de la més important de les nostres guies pirenenques, deguda a la incansable ploma del nostre benivolgut president don César A. Torras, constituint un bell volum de més de 400 planes, relligat amb tela, amb prop de 200 fotogravats i un mapa de la comarca a que fa referència.

Amb aquest sol enunciat i amb fer constar la nostra joia i satisfacció per haver-se publicat aquest nou volum que ve a enriquir la bibliografia de l'excursionisme català, estaria terminada la nostra missió, donada la personalitat de l'autor i els lligams que amb ell nos uneixen; però amb tot volem afegir quatre mots a aquesta nota bibliogràfica, sobre la importància d'aquesta nova guia excursionista.

Es refereix ella a la comarca del Cardener, rublerta de belleses naturals i guardadora de formosos monuments. Arredosada als peus i vessants de les estribacions pirenenques de les serres de Peguera, Cija, Pedraforca, del Verd i del Port del Compte, s'estén vers migjorn fins a la de Castelltallat, comprenent les valls i riberes del riu Cardener, dels seus afluents l'Aigua de Valls, Aiguadora i el Negre i part de la Ribera Salada, a més d'altres menys importants, amb belles reconades, formoses boscúries i esplèndids panorames, quedant-hi encloses les muntanyes de Busa, dels Bastets, de Lord i part de les de Pinós, Serrateix, Viver i Serra Seca entre altres. En son terme hi queden igualment encloses les poblacions de Cardona, Solsona, Gòsol, Sant Llorenç dels Piteus i altres, fins a formar uns vinticinque municipis diversos, escampats per tota la comarca, amb típiques esglésies parroquials i renomnats santuaris com els del Miracle, del Claustre, de Pinós, de Puig Aguilar, de la Mare de Deu de Lord, de la Mata de Llinàs i de la Verge dels Torrents de Correà.

Amb lo apuntat n'hi ha prou per palesar la importància

d'aquesta comarca. Afegeixi's a aixó que cap guia ni descripció acurada teniem de la mateixa, i quedarà ben demostrat el gros servei que a Catalunya i a l'excursionisme acaba de portar el senyor Torras amb la publicació d'aquesta nova obra. Fins a 122 itineraris diversos ens són presentats en aquesta guia en la que queden curosament descrits tots els llocs, monuments i belleses naturals de la comarca, de la qual s'en fa un estudi i descripció general a manera d'introducció.

L'autor té ja anunciat el volum IX de la seva obra, dedicat a la Cerdanya, que esperem amb tota fruïció. Vagin per endavant els nostres encoratjaments i la nostra felicitació per a don César A. Torras, el nostre capdavanter.

Noves

XALET-REFUGI D'ULL DE TER.—Com cada any ha sigut visitat aquest Xalet per nombrosos excursionistes durant la temporada que ha estat obert o sigui fins el 15 del mes corrent. De les dades rebudes de l'arrendador en resulta que hi han passat 769 persones, de les quals 550 hi han pernactat, distribuïnt-se com segueix:

Socis	77
No socis.	473
Transeunts	219

Les reparacions fetes l'any darrer han donat un excel·lent resultat, havent desaparegut gairebé per complet les humitats.

POSTALS DEL PIRENEU CATALÁ. SÉRIE V.—La nova sèrie de postals que acaba d'editar el CENTRE, comprén la regió de la Vall d'Espot (Alt Pallars). Crida l'atenció aquesta nova sèrie per la seva execució veritablement artística i per lo escullit dels assumptes admirablement triats pels autors de les fotografies Srs. Ignaci Casals, Josep M.ª Guilera i J. Nonell. Rebin tots la més coral felicitació del CENTRE, ja que la major part de l'èxit obtingut és a ells deguda.

La sèrie compren les següents postals: Espot, voltants del poble.—Vista panoràmica dels estanys de Peguera.—Estany Negre.—Estanys Trullo i Tort.—Camí de l'estany de Sant Maurici.—Estany de Sant Maurici i serra de Crabes.—Els Encantats, (2.755 m.) i l'estany de Sant Maurici.—Estany de Sant Maurici.—Estany inferior de Ratera.—Paisatge des de la regió de Ratera.—Els cims de Basiero, (2.902 m.).—Gran Tuc de Colomés, (2.935 m.) des del Portarró d'Espot.

HOMENATGE A EN LUCIÀ BRIET.—Invitat el CENTRE per a contribuir a l'homenatge que en honor de l'eminent hispanista En Lucian Briet, s'ha organitzat a la ciutat d'Osca, ha enviat la seva adhesió més entusiasta junt amb una quantitat per a les despeses de l'esmentat homenatge. Aquest consisteix en la col·locació d'una làpida a la Vall d'Ordesa, la vall tantes per ell descrita, i com deute de reconeixement pel títol de Parc Nacional que mercès a la seva iniciativa avui ostenta.

S. A. S. EL PRINCEP DE MÓNACO (1848-1922).—Amb la mort de S. A. S. Albert I de Grimaldi, Príncep de Mònaco, ocorreguda aquest darrer estiu, Catalunya perd un dels seus més fervents admiradors de ses muntanyes, Encare és viu son record en les valls de l'Alt Pallars, les quals havia recorregut en diverses ocasions i tenien per a ell un especial interès. Gairebé tots els anys, alternant amb les seves notables exploracions oceàniques i a Spitzberg, destinava un sojorn de qualques setmanes a recórrer als Pireneus.

En ocasió del Congrés de Mònaco volgué conèixer el funcionament de nostre CENTRE, demanant-ne amples informacions al llavors president Dr. Llagostera, a qui felicità per la nostra organització que li cridà poderosament l'atenció, ja que s'aparta de la que, en general, tenen establerta els altres Clubs Alpins i Societats excursionistes.

EN DIEGO CALVET.—El CENTRE acaba de perdre, en el passat juliol, víctima d'un accident automobilista, nostre jove soci delegat a Bordeaux, En Diego Calvet. Membre distingit del Clup Alpin Français i coneixedor expert del Pireneu, fou un dels més ardits alpinistes que es distingiren en les més perilloses escalades en els Alps i en els dos vessants del Pireneu. Per son tracte exquisit deixa un perdurable record als nostres consocis que tingueren la sort de fer sa coneixença personal a Mònaco, amb motiu de la celebració del Congrés Internacional de l'Alpinisme i al Xalet de La Renclusa en ocasió del *Congrés des Pyrénées*. El CENTRE s'associà a la pèrdua dolorosa que amb la seva tràgica mort ha sofert el Pireneïsm i oficià en aquest sentit a la Section du S. O. del C. A. F. de la qual ne formava part.

Estació meteorològica de Viella (Vall d'Aràn)

RESUM DE LES OBSERVACIONS DEL MES D'AGOST 1922

TEMPERATURES A L'OMBRA				PRESSIONS BAROMÉTRIQUES	
MITGES MENSUALS		MÀXIMA ABSOLUTA en 24 hores	MÍNIMA ABSOLUTA en 24 hores	MITGES MENSUALS A 0° I A LA GRAVETAT NORMAL	
8 matí	4 tarda			8 matí	4 tarda
17°2	21°83	36° (dia 21)	5°5 (dia 16)	682.7 mm.	681.85 mm.
Oscil·lació ex- trema men- sual . . . . . 30°5 Variació màxi- ma diurna (dia 20) . . . . . 22°		MITGES MENSUALS		A 0° I AL NIVELL DE LA MAR	
		25°8	11°7	763.7 mm.	761.6 mm.
				Màxima (dia 20) . . . 770.7 mm. Mínima (dia 29) . . . 752.4 » Oscil·lació extrema. 18.3 »	

HUMITAT RELATIVA

PLUVIOMETRIA

MITGES MENSUALS	8 matí	4 tarda		
Termòmetre sec.	17°27	21°8	Total d'aigua caiguda en el mes . .	46.2 mm.
Termòmetre moll	15°58	18°46	Dia de major caiguda (dia 28) . . .	22.8 »
Humitat (percentatge) . . .	83.5	69.4	Intensitat per dia de pluja i neu . .	7.7 »
Dies de saturació	—	—	Total d'espessor de neu en el mes . .	—
			Dia de major espessor (dia . . . . .)	—
			Vent dominant en els dies de pluja i nevades.	NE.E

VENT

DIRECCIÓ	8 matí	4 tarda	VELOCITAT EN 24 HORES	
Calma	3	—		
N.	3	3		
NE.	17	22	Mitja mensual diària	99.542 k.
E.	4	1	Màxima absoluta (dia 9)	246.600 k.
SE.	1	1		
S.	—	1		
SW.	—	1		
W.	1	1		
NW.	2	1	Recorregut total en el mes	3085.800 k.

ESTAT DEL CEL

DIES	8 matí	4 tarda	DIES DE	NÚVOLS		NUVOLOSITAT	
Serens	11	6	Pluja . . . . . 6 Boira . . . . . 8 Rosada 2	CLASSE	8 m.	4 t.	MITGES MENSUALS 8 matí 4 tarda
Nuvolosos	11	18		Cirrus	4	1	4.7 5.12
Coberts	9	7		Nimbus	3	2	
				Stratus	—	—	
				Cumulus	5	15	

NOTA.—Temporals en els dies 1, 4, 22 i del 27 al 30.

Les anotacions diàries han estat preses pel G.^a Josep i revisades pel DR. M. FAURA I SANS